

342

Her yurtdař

“ İnkilâp yolunda ,”

ve

“Türkiyede Suçlu Çocuğu ,”

Her ana, baba ve muallim

“Yaradıcı Küçük İsanı ,”

ve

“Annelerin Kızlarına Öğütleri ,” ni

mutlaka okumalıdır.

Boyuk seri :

KITAP YAZANLAR KOOPERATİFİ

Nesriyatından

No : 4

Türkiyede

SİNEMA

ve

TESİRLERİ

HILMI A. MALIK

ANKARA

Halkiniyeti Milliyet Matbaası

1933

1933 9D 4023
9/1
1940

Sat: 22-11-1980
Ismail Eren

İçindekiler

<i>Başlarken.</i>	5
<i>I — Ülkü.</i>	6
<i>II — Sinemanın tarihçesi :</i>	7- 9
A) <i>Umumî,</i>	
B) <i>Türkiye'de sinema,</i>	
C) <i>Türk filmleri.</i>	
<i>III — Türkiye'de film sanayii.</i>	10-11
<i>IV — Sinemaların sayısı ve sinemaya gidenler :</i>	12-16
A) <i>Sinema sayısı,</i>	
B) <i>Sinemaya gidenlerin sayısı.</i>	
<i>V — Tek filmin küçük çocukların üzerinde yaptığı tesir.</i>	17-30
<i>VI — Talebelere verilen sualler ve neticeler :</i>	31-38
<i>Talebe sayısı - yaş - göze çarpan noktalar - müsbet ve menfi cevaplar - sinema yıldızlarına benzemek isteyen ve istemeyenler - filmleri tercihte amiller - sinema yıldızları - sevilen yıldızların yüzde nisbeti - okunan yazılar ve mecmualar. - sevilmeyen filmler - çocukları sinemayı sebkeden sebepler - daha başka sebepler.</i>	
<i>VII — Filmin propaganda vasıtaları ve kontrolü :</i>	39-40
A) <i>Filmin propaganda vasıtaları : günlük gazeteler — yerli ve yabancı mecmualar,</i>	
B) <i>Filmin ve sinemanın kontrolü.</i>	
<i>VIII — Menfi tesirler :</i>	41-44
<i>Sinemanın uykuya tesiri - 1932 senesinde Türkiyede filmler - sinemaya gidenleri tasnif - aile reisleri ile çocukları arasında kavgalar.</i>	

IX — Müsbet testirler :

45 - 47

*Mektep talebelerine filmler - filmlerin gösterilmesi
ve okutulması usulleri - başka noktalar.*

X — Başka memlekelerde sinemanın oynadığı rol:

48 - 51

- A) Fransada film müzesi - Fransanın muhtelif
sahalarda hazırlamış olduğu filmler ;*
- B) İspanyada film ve köyler ;*
- C) Soviyet Rusya'da film ve teknik.*

XI — Son söz.

52 - 53

Yanlış doğru.

Başlarken

Her şeyi avucu içine alan ve yoguran yüce Türk inkılabı halkın terbiyesinde çok mühim roller oynayan sinemayı başı boş bırakamaz. Türkiye'de gösterilen filmleri kontrolden başka; halkın terbiyesine, siyasi ve içtimai hayatına doğru umumiyetle takip edilen hedefe çok uygun ve milli filmlerin hazırlanması da inkılabın hazırladığı yeni mektepler kadar mühim ve lâzımdır.

Nasılki Türk inkılabı ve halkı çocukların sağlam ve milli bir terbiye almalarını candan diledi ve bunu kendileri için en büyük bir gaye edinenek verimli mektepleri açdı ve açacaksa, tesirleri müsbet ve milli filmlerin yapılması ve hazırlanması için de o kadar büyük gayretler ve himmetlerle çalışmaları lâzım ve ehemmiyetlidir.

Bunun ehemmiyetini ve lüzumunu takdir ve idrak eden Avrupa memleketleri, fasıl 10 da görüleceği gibi, bu sahada çok ileri adımlar ata bilmişlerdir. Türk Milleti, Türk inkılabı bunlardan geri kalamaz, kalmaması gayedir.

I ÜİKÜ

Türkiye'de hayatı otuz seneyi geçmeyen fakat mevcudiyetini ve nüfuzunu dünyanın her tarafında olduğu gibi ülkemizde de halkın üzerinde gösteren bu sinemanın mahiyetini öğrenmek ve tespit etmek yeniliğe doğru koşan yeni insanlar için lâzımdır.

Günde binlerce insanın girip çıktığı bu sinemalarda hâkim kuvvetin neden ibaret olduğunu bilmekle, içtimâî, siyasi, torbiyevî ve fikri mahalarda yapılmak istenen değişikliğe yardım edilmeye ve hız verilmiş olur.

Bu işi bilgili bir yolda yapabilmek için Maarif Vekâletinin müsaadesi, Ankara Maarif Müdüriyetinin ve bir çok büyük ve küçük mektep müdürlerinin ve muallimlerinin, tanıdık ve dostların yardımı ve muzaheretile 1932 sennensinin başlangıcında Ankara'da ilk, orta ve lise mektep talebesine sinema filmlerine dair sualler dağıttım ve ıycap eden izahatı vererek suallere cevaplar yazıldı ve toplatıldı. Bu sualler üzerinde sarf edilen uzun bir zamandan sonra neticeler tespit edildi. Ve neticeler üzerinde hükümler yürüterek bu kitap meydana geldi.

Bu suallerde takip edilen gaye, hariçten gelen ve memleketin hiç bir gayesile alakası olmayan filmlerin mektep çocukları ve dolayısıyla halkın üzerinde türlü türlü zaviyelerden müspet ve menfi tesirlerini araştırmaktır. Çünkü sinemaya gidenlerin filmin bilvasıta üzerlerinde bıraktığı müspet veya menfi tesirler o kadar çok ve kuvvetlidir ki ihmali halinde yeniliğe doğru koşan bir milleti büyük zorluklara; dirayetli ve müdrük ellerle sevkî ise, büyük ve muvaffakiyetli neticelere götürebilir.

Bundan başka tek bir filmin küçük çocukların üzerinde bıraktığı tesiri de ilk mektep çocuklarından bir kısmını sinemaya götürerek tesbite çalıştık.

Memleketimizde de sinemaların sayısına ve sinema sanayine dair ilmi metotlarla lâzım olan malûmatı toplayabildik. Şöyle ki, Türkiye'deki sinemaya dair malûmatı ve istatistikleri bu sahada ilk çalışma tecrübeleri ve neticeleri denebilecek bu kitapta bulmak kabildir.

II

Sinemanın Tarihçesi

A — Umumi:

Tarif: Her hangi bir düşünceyi veya mevzuu seyir edenlere aşlamak veya vermek için seri halindeki resimlerin perde üzerine akis ettirilmesi ve bu münasebetle şuurî veya gayri şuurî olarak bir faaliyet ve hareket doğuran usûle sinema denir.

Sinemaya ait bu tariften sonra, sinemanın tarihçesi hakkında bir kaç söz faydadan hali değildir. Harekette bulunan bir resim fikri insanın doğmasından evvel 65 inci seneye tesadüf ediyor. Lucretus "Rerum Natura," adlı eserinde hareket halinde bulunan gölgelerden bahis etmiş ve bu hayalleri vucude getirecek bir aleti bile tarif etmiştir.

1861 senesinde Kinematoscope ile insanları ilk defa olarak faal bir halde göstermeğe muvaffak olan aletin mucidi Filâdeliyali Dr. Selles tir. Harekette bulunan hayvan resimlerini bir çok insanların ilk defa seyretmesine muvaffak olan Eduvard Maybridge isminde bir ingilizdir. Amerikalı Thomas E. Edison'un Kinetograf makinesinin halka teşhiri ve Fransız bilgi adamlarından Dr. Mary'nin tecrübeleri aynı zamana tesadüf ediyor gibidir. İlk zamanları gerek Avrupa'da gerekse Amerika'da bu türlü sinema filmleri veya projektorleri yalnız ilmi ve fenni sahalarda kullanılmıştır. Daha sonraları ziruatta, sanayide ve ticarete kullanılan filimlerin bu günün en kuvvetli eğlence ve propağanda aletleri olduklarını görürüz.

B — Türkiyede tarihçesi:

İlk sessiz filmler 1901 senesinde Beyoğlundaki "Concordia," Konkordia tiyatrosunda 30 - 40 metro uzunluğunda ve vodvil numaraları arasında Weinberg ismindeki bir ecnebi tarafından gösterilmeye başlanmıştır. Görmüş olduğu rağbetten cesaret bulan Weinberg bu filmleri ramazan ve bayramlarda İstanbul tarafında göstermiş ve Şehzade başındaki Fevziye kiraathanesinde geceleri filmler göstererek kısa bir müddet zarfında epey bir para yapmaya mu-

vaffak olmuştu. Halk bu türlü resimlere “Canlı resimler” ismini vermişti.

Sultan Abdulhamit bile vaziyetten haberdar edilerek Weinberg’i saraya çağırılmış ve resimleri sarayda göstermiştir.

Bir sene sonra, yani 1902 de Cambon isminde bir Fransız daha modern bir makine ile İstanbul’a gelmiş ve müşkülâtla makinasını ve filmlerini İstanbul gümrüğünden kurtararak resimlerini “Theatre des Variete” ismini taşıyan Fransız tiyatrosunda göstermeye başlamış, ve elde ettiği muvaffakiyetten ve şöhretten dolayı bu adam da saraylara davet edilmiş ve iltifata nail olmuştur.

İlk sinema binası meşrutiyetten sonra yani 1908 den sonra İngiliz Sefareti arkasında geceleri sinemaya çevirilen bir kahve imiş. Bu tarihten bir kaç sene evvel ilk sinema Selânikte deniz kenarındaki Beyaz Kulede gösterildiğini ve filmlerin birini bizzat kendim gördüğümü çok iyi hatırlarım. Sahici sinema binası 1914 senesinde Beyoğlunda O zaman “Palas” ve şimdi ise “Chik” Şik ve bunu müteakip te “Magic” Majik açılmıştı. Bundan evvel takriben 1912 senesinde İzmir’de kordon boyunda büyük bir sinema binası yapılmıştı.

Büyük harpten evvel Türkiyede, İstanbulda, Selânikte ve İzmirde gösterilen filimler İtalya, İskandinavya ve Fransadan gelirdi. 1915-1918 seneleri zarfında Alman filimleri rağbet gördü. İtalya, İskandinavya ve Fransız filimlerinde eski romantik aşkları, mesela Karmen tipindeki aşk ve sevgi maceraları bulunurdu. Büyük harp esnasında Alman filimleri hayata daha yakındı ve hayat faaliyetini ve sergüzeştlerini daha iyi gösterebiliyordu. Binaenaleyh, faaliyetin bu türlü sergüzeştlerin mevcut olduğu ve işildiği Büyük Harp senelerinde Alman filimleri diğer memleketlerin filimlerini kat kat geçti. Sonra, Almanyadan film getirmek, bize karşı harbe girmiş diğer memleketlerden film getirmekten çok daha kolaydı.

Mütarekeyi müteakip İtalyan, Fransız filimleri tekrar Türkiyeye sükün etmeğe başladı. Amerikan filimleri ise 1921 den sonra Türkiyede yer tutmağa başladı. 1930 senesinde sesli filimlerin Türkiyeye gelmesiyle Alman ve Fransız filimlerinin sayısı eksilmeye başladı ve kısa bir zaman içinde yani iki sene zarfında Amerikan filimlerinin rağbeti diğer filimleri geçti.

Türklerin sinemaya gitmesi 1919 dan sonra başlar. Ondan

evel sinemaya giden Türk aileleri pek azdı. Büyük Harp esnasında bile Türkiye'deki mevcut sinemalarda kadınların ve erkeklerin outacakları yerler ayrı idi. Kadıköy'deki sinemada ilk defa olmak üzere kadın ve erkek bir arada sinema perdesini seyir ettikleri söyleniyor.

C — Türk filimleri :

İlk Türk filmi, "Pençe," ismi altında Donanma Cemiyeti tarafından hazırlanmıştı. Bu bir nevi casus filmi idi. Bunu müteakip Harp Malulleri Cemiyeti "Binnaz," ve "Mürebbiye," isimlerini taşıyan iki film hazırlamış ve büyük şehirlerde gösterilmişti. "Mürebbiye" Hüseyin Rahminin eserinden alınmıştır. Filimlerden birincisi bir aşk hikâyesini tasvir eder; ikincisi ise ahlâken düşkün bir Fransız mürebbiyesinin hayatını gösterir.

1921-1922 seneleri zarfında Kemal Filim kumpanyası tarafından hazırlanmış (1) "İstanbul Trajik," (2) "Ateşten Gömlek," (Halide Edip H. eseri); (3) "Nur Baba," (Yakup Kadri Beyin eseri) ve (4) "Kız Kulesi," faciasıdır.

"Ateşten Gömlek," Türkün istiklâl günlerini yadedir.

1922 senesinde meşhur "Leblebici Horhor," filmi hazırlanmıştır. Kemal Filmin hazırladığı filimlerden biri de "Sözde Kızlar," filmidir ki bunun mevzuunun genç yazarlarımızdan birinin Türk kızları hakkında yazmış olduğu bir eserinden iktibas edildiği söyleniyor. Son bir iki sene zarfında İstanbul'da "Ankara postası," "Kaçakçılar," ve "İstanbul Sokakları," filimleri çevrildi. Birincisi Millî mücadelenin bir iki sahnesini, diğeri kaçakçılığı ve üçüncüsü ise süflî hayatın neticelerini tasvir eder. [*]

[*] Bu eser hazırlandıktan sonra yani 1932 - 1933 seneleri zarfında gazetelerde iki Türk filminin daha çevrilmiş ve sinemalarda gösterilmekte olduğunu okuduk. "Karım beni aldatırsa," ve "Söz bir Allah bir," isimlerini taşıyan bu filimler büyük davamızı gütmek şöyle dursun millî veya içtimai hayatımızı bile gösterememiştir. Böyle olmakta beraber kendilerini bu büyük san'ata veren arkadaşlarımızdan çok şeyler bekliyoruz.

III

Türkiye'de Film sanayii

Yakın düğuda ve Balkanlarda film sanayii yalnız Türkiye'de inkişaf edebilmiştir. Yukarda da gösterildiği gibi 1920-1922 seneleri zarfında Kemal Film kompanyasının hazırlamış olduğu altı filminden sonra 1931 senesinde teşekkül eden İpekçi Kardeşler Pariste "İstanbul sokaklarını," hazırladı. Bu film ilk sesli Türk filmidir. Bununla beraber "Kaçakçılar," filmi de hazırlanmıştı. 1932 senesinde yeni stüdyolarına taşınmış olan İpekçi Kardeşlerin ilk işleri "Bir Millet Oyanıyor,"u ve "Karım Beni Aldatırsa,"yi hazırlamak oldu. Bundan sonra Yunan artistlerinin yardımıyla ve Yunanistan için, Fena Yol "Ç Kakos Dromos," filmi çevrildi.

İpekçi Kardeşler Film Kompanyasının sermayesi tahminen 125,000 Türk lirasıdır. Aynı kompanyanın yeni stüdyolarındaki sahne 375 metre murabbaından ibarettir.

Türkiye'ye hariçten gelen bütün filmlerin sayısını tesbit etmek kabil olmadığı için yalnız Amerika'dan Türkiye'ye gelmiş filmlerin sayısını ve kıymetini verebileceğiz:

Sessiz Filimler:

<i>Uzunluk</i> Ayak	Dolar	Sene
634,414	16,752	1926
573,552	11,865	1927
202,282	5,150	1928
475,828	11,579	1929
107,445	2,102	1930
51,990	1,632	1931

Sesli Filimler :

Ayak	Dolar	Sene
647,547	13,222	1930
433,340	10,410	1931

Türkiyede Film Acenteleri:

Türkiyeye gelen mühim mikeyastaki filmler Fox Film ve Metro Goldwyn Mayer kumpanyaları tarafından dağıtılır.

Muhtelif Türk kumpanyaları bu kumpanyalardan artık filmleri dağıtırlar.

İstanbulda ecnebi acentelerin isimleri ve adresleri şunlardır :

İpekçi Kardeşler: Melek Sineması; Halil Kâmil Film: Majik Sineması; Rauf ve Kumpanyası: Opera Sineması; Kemal Film, Metro Goldwyn Film, Anadolu Han; Fox Film, Hacı Bekir Han; Paramunt ve Ufa; Werner Brothers and Columbia Pictures; ve Universal.

Türkiyede mevcut 130 sinemadan (30) u İstanbulda diğerleri ise memleketin her tarafına yayılmıştır.

Sinemaya alışkansızlık ve Anadolu da böyle yerlere paranın az sarf edilmesi yüzünden sinema Anadolu ya iyice nüfüz edememiştir. Nüfusu 40 bin ile 48 bini bulmuş bir şehirde bile sinemanın haftanın muayyen günlerinde fakat çok defalar haftanın veya iki haftanın yalnız bir gününde işlediği söyleniyor.

IV. Sinemaların sayısı ve sinemaya gidenler

A — Sinema sayısı:

1932 senesinde Türkiye'de mevcut sinemaların adedi 129 olarak tesbit ediliyor. Bunlardan 30 u İstanbul'da; 8 i İzmir'de; 5 i Eskişehir'de; 4 ü Adana'da; 3 ü Bursa'da ve geriye kalanı da memleketin diğer şehirlerinde bulunur. Aşağıda listesi verilen sinemalardan bazılarının kapatıldığı ve yerlerine başkalarının açıldığı veyahut ta açılacağı muhtemeldir.

Şehir veya kasaba	Sinema Binasının İsmi	Oturma yerleri
Adana	1 Elhama	400
	2 Türk Ocağı	500
	3 Yeni	400
	4 Hale	500
Adapazarı	5 Asri	300
	6 Sakarya	200
Akhisar	7 Tayyare	400
Aksaray	8 Aksaray	?
Akşehir	9 Akşehir	?
Amasya	10 Cumhuriyet	250
Ankara	11 Kulüp	1400
	12 Halkevi	500
	13 Yeni	800
	14 Elhama	300
Antalya	15 Milli	400
	16 Türk Ocağı	400
"	17 İstiklal	?
Aydın	18 Azim	300
Ayvalık	19 Halk	400
Bafra	20 Yeni	250
Balıkesir	21 Mahfel	450
Balya	22 Mahtel	250

Şehir veya kasaba	Sinema Binasının İsmi	Oturma yerleri	
Bayburt	23 Cumhuriyet	150	
	Biga	24 Türk Ocağı	500
Bursa	25 Şark	400	
	26 Şefak	700	
	27 Tayyare	800	
Ceyhan	28 Halkevi	150	
	Çanakkale	29 Belediye	400
	30 Asri	250	
Çarşamba	31 Asri	200	
	Denizli	32 Belediye	150
Diyaribekir	33 Mahfel	250	
— Çorlu	34 Mahfel	150	
Edirne	35 Cumhuriyet	300	
Edremit	36 Mahfel	250	
Elaziz	37 Belediye	300	
— Erbaa	38 Milli	?	
eskişehir	39 Asri	?	
Eskişehir	40 Asri	500	
	41 Sizin	400	
	42 Park	400	
	43 Bizim	400	
	44 Hilâl	350	
Erzincan	45 Erzincan	?	
Erzurum	46 Mahfel	?	
Fataa	47 Asri	180	
Gaziantep	48 Türkocağı	350	
Gelibolu	49 Türkocağı	350	
Giresun	50 Lâle	200	
	51 Giresun	250	
~ Hadimköy	52 Mahfel	350	
Isparta	53 Millet	300	
İstanbul	54 Biharra	750	
	55 Opera	1200	
	56 Melek	1250	
	57 Majik	1170	
	58 Artistik	1000	
	59 Glorya	1400	
	60 Hilâl	1000	

Şehir veya kasaba	Sinema Binasının İsmi	Oturma yerleri
	61 Alemdar	600
	62 Şık	500
	63 Yeni Milli	300
	64 Modern	1000
	65 Yeni Alkazar	600
	66 Ekler	500
	67 Etoal	560
	68 Santral	300
	69 Yeni	900
	70 Pate - Pangaltı	350
	71 Macestik	360
	72 Taksim	2000
	73 Peti - Şan	2000
	74 Varyete	1000
	75 Ferah	400
	76 Kemal Bey	600
	77 Millet	270
	78 Şafak	?
	79 Asri	800
	80 Hale	200
	81 Milli	400
	82 Militades	240
	83 Milli	200
	84 Sefa	350
	85 Süreyya Paşa	600
	86 Hale	700
	87 Hilâl	400
	88 Majik	200
Izmir	89 Ankura	800
	90 Elhamra	850
	91 Asri	650
	92 Lâle	1000
	93 Şık	500
	94 Sakarya	750
	95 Tayyare	750
Karşıyaka	96 Kulüp	450
Krsayk	98 Lüks	500
Izmit	99 Anadolı	400

Şehir veya kasaba	Sinema Binasının İsmi	Oturma yerleri
Kars	100 Kol ordu	?
Kastamoni	101 Tayyare	300
Kayseri	102 Kayseri	?
Kırklareli	103 Millet	?
Konya	104 Belediye	240
Kula	105 Türk ocağı	?
Kütahya	106 Belediye	250
Manisa	107 Mahfel	200
	108 Altay	400
Maras	109 Türk askeri	?
Mardin	110 Mahfel	200
Menemen	111 Millî	?
Mersin	112 Belediye	600
	113 Türk ocağı	250
Of	114 Of	?
Ordu	115 Millî	?
	116 Palas	?
Ödemiş	117 Halk	400
Pulathane	118 Pulathane	200
Rize	119 Millî	?
Samsun	120 Kâzım paşa	800
Sarı karnış	121 Kol ordu	?
Suri	122 Mahfel	?
Sivas	123 Millî	?
Tarsus	124 Asri	200
Tekirdağ	125 Hilâl	500
	126 Türk ocağı	400
Tokat	127 Mahfel	300
Trabzon	128 Yıldız	300
Zile	129 Zile	200
Zonguldak	130 Zevk	500

B — Sinemaya gidenlerin sayısı :

Ankara sinemalarından alınan malumata göre Ankara'da ki Yeni ve Kulüp Sinemalarına hergün gidenlerin vasati sayısı (200) dır. Buna göre haftalık vasati sayı (1400) ve aylık ise (6000) i bulur.

İstanbuldaki sinemaların sayısı 35 dir. Oturma yerleri (her sinemanın vasatı oturma yeri) 200 - 350 arasındadır. Hergün her sinemaya gidenlerin sayısını en az (100) olarak kabul edersek, 30 sinemaya gidenlerin sayısı (3000)i bulması lazımgelir. Hergün sinemaya gidenlerin adedini, en çoğu (200) kabul edersek, o zaman İstanbul'un 30 sinemasına gidenlerin sayısı (6000) ni bulur. Demek ki İstanbul sinemalarına devam edipte onların günlük tesiri altında kalanın adedi 3000 - 6000 arasındadır. Bu sayı bu kadarla kalmayor. Çünkü her vakit ve her filme bütün bir ailenin gitmesine imkân olmadığı için, ailenin ancak bir azâsı gidebilir. Ve bu bir kişinin eve dönüşünde sinemada gördüklerini ailesine anlatmamasına imkân yoktur.

Binaenaleyh, her ailede vasatı olarak (4) kişi olduğunu kabul edersek, her gün sinema filmlerinin tesiri altında kalanların sayısı 12,000 - 24,000 ni bulurki bu saygıya değer bir mesele teşkil eder. Bu vaziyet karşısında İstanbulun inkılâpçı maarifi kuvvetli tetbirler almak zaruretindedir.

Aynı şey Ankara, ve sineması bol diğer şehirler için de söylenebilir.

Her sinemanın vasatı istiabını (500) kabul eder ve ülkemizde ki 130 sinemalarda muntazaman ve her gün milli filmler göstermek kabil olsaydı günde 65,000 ve ayda ise 1,950,000 yurtdaşa yeni fikirleri, inkılâp fikirlerini aşlamak kabil olurdu.

V

Tek filmin küçük çocuklar üzerinde yaptığı tesir

Rus filimlerinden "Mustafa" filmini iki defa gören 8 - 14 yaşlarındaki 60 ilk mektep çocuklarının hafızalarını tesbit etmek üzere kendilerine iki vazife verilmiştir. Bu vazifelerden birincisi sinema filmini gördüklerinin heman ertesi günü 15/3/1932; ve sonraki ise birinci vazifeyi yazdıktan bir müddet sonra yani 7/5/1932 de verilmiştir. İkinci vazifede tesbit edilen hafıza % 70 nisbetindedir. Damek oluyor ki filmin çocuk üzerinde bıraktığı iz yarından fazladır.

Bu vazifelerin hiç biri filmde çocukları iğfal etmek için açılan barlardan ve bar hayatından bahsetmiyor. Halbuki filmde gösterilen fabrikada çalışan ve uslanmaya yüz tutan bu gençleri iğfal etmek için fabrikaya çok yakın bir yerde seyyar bir bar kurulmuştu. Bar hayatından bahseden hiç bir çocuk olmadığı için çocukların bu hayatı anlamadıklarına ve idrak edemediklerine hükmetmek lazım gelir.

Bu 60 çocuğun Mustafa filmi üzerinde yazdığı vazifelerden bir kaçını olduğu gibi buraya geçiriyoruz: [*]

[*] Her yaprakta aynı çocuğun ayrı tarihlerde yazmış olduğu ve yan yana dizilmiş vazifeler vardır. Bu vazifelerde tekerrür eden kelimeler ve fikirler -yekten göze batmaları için - (kere) içine alınmıştır.

Vazifeler:

İlk vazife

15. 3. 1932

Ankara

Yaş: 9

Mustafa

(Mustafa hırsızlık yaptı) ve yakalandı. Mustafaya dayak atılmı yok (üç ay hapse) atılmı. Mustafa hapse atıldılar. Mustafayı demirciye götürelim. Giderken polisın elinden kaçtı. Kolanın annesi elma satıyordu. Mustafa elmanın birini çaldı. Kolanın annesi koştı. Kavga ettiler. Mustafa arkadaşlarının yanına giderken elmayı eline aldı. Kolkannın annesi trenin yanına geldi. Mustafa trene atladı gitti. Mustafa burdan istesyona kadar yol yapacağımız? olur. Yol yapıldı. Bir adam yolların vidalarını söktü. (Mustafa gavra etti) Mustafa öldü. 15 Gün kadar sonra canlandı. Mustafa gene yolları yapmaya başladı gene yolları yaptı. Pılâvını yiyordu kaşığı çaldılar. Gene pılâvını yedi. Arkadaşlarından birisi yolları bozmuş. Direzine bindi geliyordu ve direzin bozulan yerden (tirenin tekerleği dışarı çıktı) ve devrilip (öldü). Doktoru geldi ve hepsi ağladılar. Ve sediyeye ile götürdüler.

45 Muzaffer

Sonraki vazife

7. 5. 1932

Ankara

Yaş: 9

Mustafa

Mustafa (hırsızlık yaptığından) dolayı bunu (üç ay hapse atılmı) bunu (hapse attılar). Sonra bu haptiden çıktı bir kadının ayakkabısını çaldı ve trene bindi kaçtı sonra trenden indi arkadaşlarına koynundan ekmek çıkardı arkadaşları ekmeği bitirdi çavuşta Mustafaya buradan istesyona kadar tren yolu olacak olur dedi yolu yaptılar. Sonra Mustafa tirene binecekti önüne arkadaşı çıktı Mustafayı (dövdü) mustafanın yaptığı hatlı bozmuşlar (Mustafa tirene binmiş) geliyordu (tiren hattan çıktı) ve (Mustafa öldü).

43 Muzaffer

Not: Birinci vazifede vak'a tarif edilerek hayale yol verilmiştir. İkinci vazifede vak'anın hiç bir tarafı hatırlanmamıştır.

İlk vazife

15. 3. 1932

Ankara

Yaş: 9

Mustafa filiminde neler gördüm ?

(En önce Mustafa hırsızlık yapıyordu bir gün bir (hanım elma alıyordu) sonra Mustafa geldi oda. eline iki (elma aldı kaça) diye sordu. Sonra (kaçarken) oradaki Hanım yakaladı kavga yaptılar Nihayat kadını öldürdü. (Bütün) polisler geldi hepsi (kadını) kucağına aldılar ve eve geldiler onu yatağına yatırdılar oğlu Kalada şaşırdı elindeki suyu yatağa döktü doktorlar geldi. Nihayet kadının öldüğü anlaşıldı geceleyin polisler aramağa başladılar sonra buldular, Gece yarısı bunlar karakola geldiler sonra Mustafayı ve diğer serseri arkadaşları şehirden uzak bir fabrikaya geldiler sonra hamama gittiler fabrikada çalıştılar ayak-kabılar yaptılar sonra trenler yaptılar yollar yaptılar en önce Mustafa muayene ederken düşüyor ve bir adamla kavga yaparken o adam kamayı toprağın altına sakladı sonra onu yuvarlaya yuvarlaya öldürdü.

241 Semuhi

Sonraki vazife

7. 5. 1932

Ankara

Yaş: 9

Mustafada neler gördüm?

(İlk önce Mustafa hırsızlık yaptı sonra bir (kadın elma alıyordu) sonra Mustafa geldi ve (kaç) kuruş dedi ve (çaldı) sonra (kaçtı) ahali (kadının) başına toplandı. Sonra hasta otomobili geldi ve onu aldı hastaneye götürdü orada muayene oldu.

241 Semuhi

Not : Hatırda kalan % 3 den fazla değildir.

15. 3. 1932
Ankara

Yaş : 9

Mustafa

Önden bir Osman çıktı kılıcı belinde ordan (Mustafa) çıktı arkadaşlarıyla oturuyordu. Kolkannın annesi elma almış. (Gidiyordu hemen Mustafa) bir tane (elmasını aldı) kavga etmeye başladılar. (Kadın öldü) Evine getirdiler. Doktor geldi dinledi. Kolkannın babası geldi o da ağlamaya başladı. Sonra Kolkannın babası işi (sarhoşluğa) vurdu ve her akşam Kolkayı dövdü sonra çocuk sokaklarda yatı. (İslahhanenin müdürü Mustafa'yı Kolkayı daha bir çok adamları trene) gittiler tren kalkmadan Mustafaya iyi kalpli adam dediki git biraz yiyecek al dedi. Mustafa gitti gelmedi tren kalktı Mustafa koşu koşu geldi (trene yetişti) sonra (İslahhaneye geldiler Mustafa makineleri kırdı) sonra (İslahhane müdürü Mustafaya) bir (tren hediye etti yolları tecrübe etmek) için direzinle gidiyordu oradan bir (haydut yolu bozdu) sonra (Mustafa) gelirken yere düştü ve (öldü).

Öteki büyük tren geldi. Mustafayı ölmüş bulunca Kolkannın filan ağlaştılar setiyeye aldılar trene (bindirdiler istasyona) getirdiler. Orada bekliyordardı Mustafayı ölmüş bulunca (ağlaştılar.)

93 Fahrettin

7. 5. 1932
Ankara

Yaş : 9

Mustafa

Önce Osman çıktı arkasından (Mustafa geldi) Mustafa çok ah-lâksızdı birgün bir kadın elma almış geliyordu Mustafa hemen elmadan (iki lane) çaldı (ve kadını ver) diye bağırıldı ve Mustafa bir tane vurdu kadın (bayıldı) eve gelince (öldü) ve çocuk (ağlarken babası içki içti) ve çocuğunu her gece (dövüyordu) birgün (İslahhane müdürü) çocuğu (Mustafa) Osmanni daha (bir çok adamları topladı) ve trene bindiler Mustafa yemeklik almış gitmişti tren kalktı Mustafa sonra trene yetişti ve (İslahhaneye götürdü) orada (Osman makineleri kırdı) İslahhane müdürü Mustafaya bir (tren hediye etti) sonra trene (yollar) yapılı ve Mustafa (yolları muayene ederken) bir (haydut bozdu) ve Mustafa düştü ve haydutla kavga etti ve Mustafa (öldü) arkasından tren geldi (ve Mustafayı ölmüş bulunca (trene getirdiler) ve (İstasyona) ölmüş gelince (ağlaştılar)

93 Fahrettin

Not: İsimler karıştırılmış ise de her iki vazifede noksan kalmış mühim noktalar yoktur.

15. 3. 1932
Ankara

Yaş : 12

Mustafa Filmi

(Mustafanın) yaşadığı yer Moskova Mustafanın (arkadaşları) vardı bir gün Mustafanın canı elma istedi büyük iyi yaşanmış bir aile başını taradı (elmacıya) geldi elma aldı. Mustafada (elma aldı) ve yedi sonra (kavga ettiler Kolkannın annesi öldü). Kolkannın (babası sarhoştı). Sonra Kolkayı (dövdü çocuk) korkusundan (kaçtı) sonra (o da Mustafanın yanına gitti.) Ordan iyi kalpli bir adamın yanına giderek yalvarır. Ben senin yanında (çalışmak) istiyorum. Akşam oldu (fabrikaya) iki hırsız girdi. (Fabrikadan) ayakkabı (çaldılar camları kırdılar) masaları devirdiler (kayıplarını) jilette (kestiler) Mustafa geldi kavga ettiler. Adamı bağladılar İslahhane müdürü bir şimendifer getirdi. Halka ben kondoktoru Mustafada makinistli olurumde (rayları döşemeğe) başladılar. Sonra yol bittikten sonra Mustafa yolu tecrübe etmeğe kalkmış (tirenle gelirken haydutun) biri (rayı) yoldan (çıkarmış) (Mustafa gelince tirenle) düşüp of of dedi ve kalktı Mustafa yerden taş aldı ve hayduda attı. haydut elinden kamayı attı yere düştü kavga ettiler yerden kamayı haydut aldı Mustafaya vurdu ve (öldü). Trenlen onu götürdüler ve İslahhane müdürü ağladı.

Osman

7. 5. 1932
Ankara

Yaş : 12

Mustafa Filmi

İlk defa olarak (Mustafanın) (arkadaşları) iskambil oynardı. Sonra Mustafa bir kadından (elma çaldı) kadını yanında Kolkannın annesi geldi sonra Kolkannın annesi ile (kavga ettiler) sonra polisler geldiler onu yakalayıp mapus ettiler sonra (Kolkannın) kavanuzun içindeki balıkları tutuyordu. (Sonra annesi öldü) o akşam (babası) eve (sarhoş) geldi çocuğunu (dövüp çocuğu kaçtı) sonra Mustafanın yanına kaçtı) Sonra babası aradı aradı en sonra bulamadı orada bir adam vardı. onları aldı ve (fabrikaya) götürdü. sonra (çalıştırdı) sonra haydut geldi (fabrikannın) kayışlarını kopardı) sonra onu dövdüler sonra Mustafa diğer arkadaşları (yol yaptılar) sonra Mustafa yolu müzakereye çıktı yolda (gelirken haydut) yolları bozdu sonra Mustafa (devrildi) sonra öldü).

222 Osman

Not: Gerek birinci ve gerekse ikinci vazifede anlatılan vak'alar birbirini tutuyor.

15. Haziran

15. 6. 1982
Ankara

Sonraki Yazı

15. 6. 1982
Ankara

Yaş: 11

Mustafa

Mustafa hırsızların çetesiydi. (Kolkannın annesi) ve bir(babası) vardı. Bunlar çok iyi yaşıyorlardı bir annesi (elma almaya gitti), ve bir hanımda elma satıyordu. (Kolkannın annesi) elma alıyordu Mustafa hırsızlardan birisini gönderdi hırsız zavallı kadının elinden elmayı ahcam diye kadını o kadar dövdü ki ölüm derecesine getirdi ve (kadını eve getirdiler) Kadın, üç dakika durmadı oğlum diye bağırıp (öldü) ve çocuk çok müteessir oldu ve ağladı babası da müteessir oldu ve çocuk hemen annesinin üzerine yattı. (Akşam babası eve sarhoş geldi) ve (çocuğu dövdü), çocukta (kaçıp) Mustafanın yanına gitti ve Kolkann da Mustafanın yanında gitti arkadaş oldu. Ve (islâhhanenin müdürü) onları işe götürdü ve onlar orada durmadılar kaçtılar. Bir gün bir yere toplaşıp oturmuşlar, onları gören islâhhanenin müdürü size bir hediye getirdim dedi hepsi gözlerini ona dikti, (kutunun içinden) bir (tren çıktı) hepsi sevinçlendiler Mustafaya siz mühendis olacaksınız dedi kolkana da sizide kol doktoru yapacağım dedi hepsini işe götürdü ve bazıı yerleri kazıyor

Yaş: 11

Mustafanın Filmi

(Kolanın annesi) ve bir de (babası) vardı bir gün Kolanın annesi (elma almaya gitti) ve elma alırken hırsız Mustafa Kolanın annesini (öldürdü) ve elindeki elmayı alıp yedi annesinin buyduğu bir balde eve (getirdiler akşam babası eve sarhoş) gelince annesini öyle vaziyette görünce (Kolkann dövdü)ve (Kolkann kaçtı) sonra kolkann aradı ve bulamadı (ıslahane müdürü) Mustafaya bir (kuğu içinde tren) getirdi (Kolkann) oranın (memuru) yaptı Mustafayı da trenin yollarına yaptı ve treni (muayene) ederken (eski hırsız arkadaşları tren yollarını bozdular Mustafa) trenle düştü ve onu trenin üzerine koydular (süsleçiler bütün ahali ağladılar çalgılarla (götürdüler).

17 Seyide

bazını da körekle kıltrıyor Mustafa da yolları yapıyor ve tren yolu olduktan sonra Mustafa mühendis oldu Kolkan da kol müdürü oldu Mustafa yolları tecrübeğe çıkmıştı onun eski hırsızlık arkadaşları beraber çalışalm dedi o da artık ben sizle çalışmam dedi o (hırsızlık arkadaşları) (tren yollarını söktüler) ve (Mustafayı öldürdüler ve Mustafa elinden bıçak almak istedi fakat aldırmadı öldürdüler. İslâhhane müdürü baktı ki öldürmüşler çok müteessir oldu ve (siyah bayraklarla, müzikalarla) götürdüler ve Kolkan (herkes ağladı) Kolkanın babası Kolkanı görünce sarıldı ve Mustafayı (götürdüler).

17 Seyide

Not: İsimleri ve tarifleri değiştirmekle beraber vak'alar her iki vazifede kâfi derecede ifade edilmiştir.

İlk Vazife

15. 3. 1932

Ankara

Yaş : 11

Mustafa

İlkönce bir hristiyan çıktı onun arkasından Mustafanın arkasından arkadaşları çıktı. Mesut yaşayan aile halkının annesi elma almiya gidiyordu. Mustafanın arkadaşlarından biri elma kaçma diye iki (elma aldı) ve (kaçmaya) başladı. Hemen Kalkanın annesi koştu elmayı almak istedi alamadı ve (kavgada) öldü. Kalka kapuyu açar ken Kalka annesinin (öldüğünü) görünce şaşırıp ve ağlamaya başladı o sırada babası geldi ve içeride duramadı dışarıya çıktı, biraz sonra doktor geldi, dinledi ölü olduğunu anladı gitti, çocuk annesinin yattığı yatağa yattı, akşam babası sarhoş eve geldi çocuğu dövdü çocuk kaçtı ve bir daha yakalanmadı. Mustafanın yanına gidiyor, Mustafa arkadaşları bunu (fabrikaya) götürdü orada aklı başına geldi (ayakkabıları) yaptıklarını görünce size iyi bir hediye vermek isterim islâhhanenin müdürü hediye çıkarırken Mustafa dikkatle bakıyordu, çıkardı treni Mustafaya dedi ki makinist ol Kalka bende makinistçi olurum. Kalka makinistçi oldu, Mustafa da makinist oldu ve böylece devam etti Mustafa binmiş tren (yolları) hain insanlar (bozmuş) Mustafaya garaz olmuşlar Mustafa yolda giderken düşüp (ölmüş) Kalka acaba Mustafa niçin geç kaldı diye merak etmişler ve Mustafanın ölüsünü bulmuşlar, (ölüsünü muzikalarla)geçirmişlerdir. Kâniye

Sonrakı Vazife

7. 5. 1932

Ankara

Yaş : 11

Mustafa

Gittiğimiz zaman ilk çıkış haydutlar sokakta bir hanımın elma aldığını gördü ve yaklaştı (iki üç elma) kaçırıp (kaçtı) o sırada haydut kaçtı onun arkasından kadın koştu yakaladı ve (kavgaya) etmiye başladı. Haydut kadını (öldürdü) haydut ortadan kayboldu, bir daha gözükmedi. Bunlar uzun zaman mahpushanede yaptılar bir sene sonra mahpushaneden çıktılar Mustafa iş arıyordu. (İş buldu ayakkabı) yapıyorlardı 20 kişinin içinde birinin ismi Mustafa idi bunlar (tren yolu) yaptılar haydutlar (tren yolunu yıktılar) Mustafa makineden yuvarlandı, öldü onun (ölüsünü) çalgılarla kaldırdılar. Kâniye

Not : Çocuk ikinci vazifesinde mühim noktaları ve isimleri unutmuştur. Hatta kuvveti burada. % 30 dur.

İlk Vazife

15. 8. 1932

Ankara

Yaş : 12

Mustafa filminde neler gördüm

(İlk önce) büyük bir şey yazılı yazılı oynadı.

Sonra Mustafanın eli yüzü perişan bir halde idi yatacak yeride yoktu (Mustafanın) arkadaşları vardı. Bir kadında elma satıyordu volkanın annesi (elmaya) bakarken Mustafa geldi elma aldı sepetten üç tane elma aldı elmaya bakarken elmayı aldı kaçarken (Volkanın annesi Mustafayı) yakuluyum derken kavga ettiler Mustafa (Volkanın annesini dövdü kadıncağız bayıldı. Mustafa) başka yere gitti öyle bir ısrırıyordu ki Mustafa oradanda kaçtı. (Volka annesinin yanına geldi) karyolaya yatırdılar babası doktor getirdi doktor vücudunu dinledi Volkanın anneside ölmüştü babası deli olmuştu volkayı dövdü Volka öyle bağırıyordu ki sonra Mustafanın arkadaşları ile başkumarı bunların hepsini tren yolu yaptırmaya götürdü kimisi kütreklerle toprak atıyor kimisinde demir taşıyor altı kişiden üçü demir burgusu büküyor üçüde kazıyor artık yolu yapıyorlar bitiriyorlar tren işliyor hepsi birden biniyorlar herkes pençereden mendil sallı-

Sonrakı Vazife

7. 5. 1932

Ankara

Yaş : 12

Ben Mustafa filminde şunları gördüm

(İlk önce) piyano çaldılar sonra yuvarlak bir şey geçti Mustafanın arkadaşları vardı bir (kadın) otomobile binecekti bavulunu yere koydu Mustafa aldı kaçtı bir ağaca yaslanmış bir insan duruyordu kemen onun arkasına bavulu koydu Mustafa kaçtı gitti sonra bir evin önünde bir erkek (elma) satıyordu elmacının yanına bir kadın geldi bu kadının bir oğlu birde kocası vardı oğlunun ismi Volka idi elmacıdan (Volkanın annesi) elma alırken (Mustafa geldi annesinin) elinden elmayı aldı kaçtı kaçarken (Volkanın annesile kavga ettiler kadıncağız bayıldı Mustafanın) arkadaşları toplandı (Volka geldi annesine baktı hemen bir tane otomobil getirdi annesini otomobilin içine koydu evine götürdü.

Lütfiye

yorlar bağıyorlar artık teren
gidiyor. İstasyonda iniyorlar o
sırada kadının biri yolda çanta-
sından aynasına baktı dudağına
boya çaldı. Mustafa geldi man-
tsuna çaldı mantusu yırtıldı kaçtı
gitti. Daha anlatacağım amma
yer yok.

Lütfiye

Not : Birinci vazifede vak'-
anın % 90 ; sonrakisinde
ise ancak % 20 sini hatırla-
yabilmiştir.

İlk Vazife

16. 8. 1932

Ankara

Yaş : 10

Mustafa Filminde Neler Gördüm

İlkin Volkanın annesi elma satarken oradan (Mustafa heman elmaya) bakarken heman (aldı) kaçarken heman Volkanın annesi heman Mustafayla kavga ederken kadın bayılıyor heman eve getiriyorlar karyolaya yatırıyorlar doktor geliyor paltosunu çıkarıyor. Volkanın annesinin bileğine bakıyor sonra cebinden bir şey çıkardı kalbine koydu kulağıyla dinledi Volkan ağlamaya başladı sonra babası deli oldu Volkanı döverken heman paltosunu aldı heman kaçtı bir adam fabrika açtı ondan sonra Volkanı fabrikaya aldılar lokomotif yollarını yaptılar sonra bir adam yolu bozdu lokomotif heman geliyordu heman düştü heman o adam geldi Mustafa ile kavga etti heman Mustafa öldü sonra büyük adamlar geldi heman gördü onu aldılar aldıktan sonra trene bindirdiler sonra götürdüler sonra mızıkça çaldılar fabrikadaki arkadaşları ağlamaya başladılar sonra Mustafanın arkadaşı heman kucakladılar bunu hotlattılar sonra size hedye getirdim dedi trenin yollarından gidiyordu adamlar gültüyordu.

Ülfet

sonraki Vazife

7. 6. 1933

Ankara

Yaş : 10

Mustafa Filmi

En başında bir herif piyano çaldı (Mustafa) heman (elmayı kap-tı) heman elmacı Mustafanın arkasına koştu Mustafa saklandı heman elmayı orada yedi Mustafanın elinde jilet vardı orada heman bir kenarda duruyordu Mustafa kadının arkasına elindeki jileti kadının maatosuna Mustafa jileti heman karının arkasına sürdü kadın herkese arkasını döndü kadın heman kaçtı sonra kadınlar dans oynadılar bir herif var Mustafaya tren getirdi Mustafa heman trenin yolunu yaptı.

Ülfet

Not: Birinci vazifede vak'a kâfi derecede anlatılmıştır. Danstan bahseden yegâne çocuktur. Sonraki vazifede vak'a çok kısalmış ve karıştırılmıştır.

İlk Vazife

15. 3. 1932

Ankara

Yaş: 12

Mustafa

Hammal bir çocuğu birde mes'ut yaşayan aile vardı (anne çarşıya elma) almaya giderken yolda bir kadın elma satarken görüyor hemen (elmacı) kadına sokuluyor (elma) alırken Mustafa'nın arkadaşı haydutlar sepetten (iki elma kapıp kaçarken) Kolkannın annesi arkasından koşuyor elmaları almak istiyor fakat haydüt vermiyor kadını öldürüyor ve kaçıyor. Doktorlar hemen kadını alıp (evine getiriyorlar. Kolkannın babası annen geliyor karşıla) diyor çocuk hemen annesini karşılamaya kapıya çıktığı zaman (annesinin ölüsünü) getirdiklerini görünce şaşırıyor. Getirip yatağına (yatırıyorlar) Kolka annesine su getiriyor anne gözlerini açarak (oğlum oğlum) deyip (ölüyor). Artık çocuğun (babası işi sarhoşluğa vuruyor) ve her gece (çocuğunu dövüyordu çocuk bu hale dayanamadı babasını) terketti sokaklarda Mustafa gibi sokaklarda (dolaşıyor) bakıyorki olacak gibi değil (islahhane müdürüne) rica ediyor benide alınız diyor müdür çok iyi karpli bir adamdı (bunuda alıyor.) Kolkada çalışıyordu. Çocuk uyurken anne ve babasını

Sonrakı Vazife

7. 5. 1932

Ankara

Yaş: 12

Mustafanın yaptıkları

Mustafa fakir idi bu küfecilik yapıyordu. Birde mes'ut yaşayan aile vardı. Kolkannın (annesi çarşıya) gidiyor (elmacısına) yanına sokularak elmayı soruyor alırken Mustafa canım (elma istiyor) diye söyleniyor ve (iki elma kaparak) kaçarken (Kolkannın annesi) yakalıyor kavg ediyorlar. Ve Kolkannın annesinin (ölüsünü eve getiriyorlar babası) görüyor (Kolkaya koş annen geliyor) diyor çocuk (karşılıyor) fakat ölüsünü görünce fena oluyor (annesini karyolasına yatırıyorlar, Kolka annesine su getiriyor, içemiyor (yavrum) deyip ölüyor. Artık (babası işi sarhoşluğa vuruyor) zavallı (çocuğu) hep (dövüyor çocuk buna dayanamayıp kaçıyor.) Bu çocukta (sokaklarda serseri gibi gezmiye başlıyor.) Buna (islahhane müdürü) dayanamıyor ve islahhaneye alıyor. (Müdür Mustafayla) tanışıyor onuda (alıyor. Mustafa tren yapıyor.) Birgün müdür onlara bir (tren) getiriyor (Mustafa makinistdir) diyor o da yolları trenle (kontrol ederken) yolları bozuyorlar Mustafa. geçerken (devrilip ölüyor gelmediğini

rüyasında görüyor. Birgün bunlar çalışırken kaşıkları kayboluyor Mustafa çorbayı dilile içiyor bitirdikten sonra otururken müdür ben size bir hediye getirdim diyor ve alıyor bakıyorki (bir lokomotif Mustafa makınıst olacak Kolkada kondoktordur diyor buna bir yol yapacaksınızder. Mustafa ve arkadaşları bir yol yapıyorlar Mustafa tirenle (yolları muayene) ederken yolu bozuyorlar Mustafa geçerken (devriyor) ve üstüne hücum ediyorlar öldürüyorlar Mustafanın (gelmediğini gören müdür merak ederek) aramağa çıkıyorlar (ölüsünü buluyorlar müdür ağlamaya başlıyor.

224. Şaziye

merak eden müdür merak ediyor) Mustafanın ölüsünü getiriyor.

224 Şaziye

Not: Bu çocuk her iki vazifesinde de vak'anın mühim noktalarını tespit edebilmiştir. Hatırında kalan % 90 gibi bir şeydir.

İlk Vazife

15. 3. 1932

Ankara

Yaş: 12

Mustafa

Hammal bir çocuktü. Bir de mesut yaşayan aile vardı. Annesi çarşıya gidiyordu. Elma satan bir kadını gördü. Elma satıyordu. Mustafa elmacıyı gördü. Canım elma istiyor diye söyleniyordu. Kadının sepetinden (iki elma aldı) ve (kaçtı.)

Kadın Mustafanın arkasından koştu ve yakaladılar. Döğüşe başladılar. Mustafa kadını öldürdü. Mustafa kaçtı. Kadını alıp evine getiriyorlar. Sonra doktor geliyor muayene ediyor kadın diriliyor oğlum oğlum deyip ölüyor.

Kolkanın babası her gece sarhoş geliyordu. Oğlunu her gece dövüyordu. Çocuk buna dayanmıyor ve evini terk ediyor Sokaklarda serseri gibi dolaşıyordu. Bakıyordu olacak gibi değil İslahane müdürüne gidiyor, benide buraya alın diye rica ediyor. Oranın sahibi onu fabrikaya aldı ve ona tren memuru oldu. Sonra hırsızlar tren yollarını bozdular. Mustafa ölmüş kimsenin haberi yoktu. Sonra (trenden) indikleri zaman Mustafanın (ölüsünü buldular) hepsi ağladılar. Sonra Mustafanın hayalini gördüler ve bütün ahali toplandı, sonra artık kaldırdılar.

Kıymet

Sonrakı Vazife

7. 5. 1932

Ankara

Yaş: 12

Mustafa

Haydutlar çıktı, sonra o haydutlar bir kadın çarşıdan gelirken Mustafa sepetinden (iki üç elma aldı) ve (kaçtı) sonra o (kadını öldürdü) Polisler geldi Mustafayı hapsa götdürdüler. Bir kaç ay hapis yattı, sonra çıktı: Mustafa arkadaşlarıyla bir ağaç dibine oturdular, konuşmaya başladılar. Sonra yemekleri ağzınla yediler, yemek odasına bir köpek geldi ona tabakla yemek koydular diliyle yemeye başladı. Mustafa da onun gibi yedi. Mustafa birisinde bir şey kaldı arkadaşlarına hediye olarak verdi, sonra gittiler parmaklığın altına oturdular. Mustafa yanlarından kaçtı. Bir adam ona iş buldu. Mustafa işe gitti. Sonra (trene) bindi, (trende) yürümeye başladı. Birde baktılar ki Mustafa (ölmüş) doktor geldi Mustafayı muayene etti sonra kaldırdılar sonra sinema bitti.

Kıymet No. 11

Not: Çocugun hafızası kuvvetli olmamakla beraber hatırında kalan % 70 dir.

VI

Talebelere verilen saller (anket) ve neticeler

1932 senesinin ilk baharında, yani Ankara liselerinin ve orta mekteplerinin yaz tatilini başlamazdan bir ay evvel ile ilk mektep tatilini başlamazdan iki ay evvel mektep talebelerine iki tip sual dağıtıldı. Burada kaydedilen neticeler verilen anketin hulasasıdır.

Bu iki tip anketten biri üç ayı ilk mektep talebesine verilmiştir. Bu talebelere

143 ü erkek, ve
322 si kızdı.

455 3. sınıf 12.2

Anketin ikinci tipi erkek ve kız liselerile orta mektep talebelerine verildi. Bu talebelere

244 dü erkek ve
211 i kızdı.

455 3. sınıf 15.2

Bu psikolojik anket talebelere tarafımızdan dağıtıldı ve ıyca eden izahat verildi. Bu mektep talebeleri Ankaranın her türlü halkını temsil ettiği için ankete verilen cevaplar şumullü ve mahaldır.

Yaş :

143 İlk mektep erkek çocuklarının yaşları 8-15 tir. Vasati yaş 11.1 dir.

322 ilk mektep kız çocuklarının yaşları 8-15 tir. Vasati yaş 11.2 dir.

244 lise ve orta mektep erkek çocuklarının yaşı 12 - 22 dir. Bunların arasında biri 21 ve ikisi ise 22 yaşlarında oldukları tespit edildi. Vasati yaş 15.2 dir.

211 Lise ve Orta mektep çocuklarının yaşı 12-19 dir. Vasati yaş 15.3 dir.

Çocukların yazdıkları cevaplarda şu noktalar göze çarpar :

1 — Çocuklar sallerin her birine cevap hazırlar ve yazarken çok ciddi hareket ettiler.

2 — Bir iki mektepte talibe mektep idaresinin tesiri altında kalarak verilen sallere cevaplarında pek samimi hareket etmedikleri anlaşılıyor. (Bu saller verilmezden bir kaç gün veya hafta evvel mektep talebesi sinemaları sık sık ve hoçasız gitmekten men'edilmişti. Talebeye dağıtılan sallerin mektebin bu nizamla münasebetli olmadığı söylendiği halde, bu sözlerdeki samimiyete inanılmadığı verilen cevaplardan anlaşıldı.) Binaenleyle cevapların

hazırlanışında, talebede acaba bir tenkide uğrarmıyız korkusu vardır.

3 — Çocuğun yaşı büyüdükçe sinemaya karşı alâkası çoğalıyor.

4 — Mektebin ve ailenin tesiri sinemanın tesirinden, umumiyetle, üstün olmakla beraber geniş ve zahiri gösterişte sinemanın kız çocukları üzerindeki tesiri saygıya değer derecededir.

5 — Seyahat etmek, görmek ve öğrenmek arzusu çok kuvvetlidir.

6 — Kız çocuklarının bir çoğu mektebin nezareti altında sinemalara gittikleri için erkek ve kız arasında tefrik yapmak güçtür. Lise ve Orta mektep talebeleri arasında ise iş temamilen başkadır. Bunlar arasında erkek talebelerinin kızlardan çok daha fazla sinemalara devam ettikleri görülür.

7 — Erkek çocukların % 57 si ya yalnız ve yahut ta erkek arkadaşlarıyla; kızların % 80 ni aileleriyle ve yalnız % 5 i arkadaşlarıyla sinemaya gittikleri görülür.

Mektep çocuklarından sinemaya yalnız giden yok gibidir. Şu veya bu sinema yıldızlarına benzemek isteyenlerden ilk mektep çocukları arasında bir iki kişi var. Orta ve lise mektep talebelerinden sinema yıldızlarına benzemek isteyenlerin nisbeti şöyledir:

% 19 Orta ve lise mekteplerinin erkek talebeleri.

% 11 Orta ve lise mekteplerinin kız talebeleri.

% 19 ve % 11, mektep talebeleri arasında fazla bir adet olmakla beraber çocukları müsbet cevap vermekten menedebilen başka sebepler olabilir. Meselâ korku, muahaze edilmek ve saire.

Müsbet diye kayıt ettiğimiz cevaplar:

(Artist olmak isteyenlerin gösterdikleri sebepler)

Kız Çocuklar

Orta ve Lise talebesi

Çok para yapmak için.
Eyi bir sanat olduğu için.
Eğlencesi bol olduğu için.
En büyük arzum.

Erkek Çocuklar

Orta ve Lise talebesi

Zengin olmak için.
Tanınılmak ve bakılmak için.
Öpmekten dolayı.
Türk filmleri yapmak için.
Artist olmak için.
Bir çok şeyler öğretir.
Heyecanlı olduğu için.

Menfi diye kayıt ettiğimiz Cevaplar :

(Artist olmak istemeyenlerin gösterdikleri sebepler)

Kız Çocuklar

Memleketin çocuklarına iyi bir muallim olmak isterim.
 Namusumun berbat olmasından çekinirim.
 İstikballeri ekseriyetle felâketle neticelendiği için.
 Sonu fenadır.
 Namuslu insan sinema yıldızı olmaz.
 Ciddi bir şey değildir.
 O hayatı sevmediğim için.

İyi hayat olmadığı kanaatındayım.
 Oturlu hayattan hoşlanmıyorum. Sinema yıldızı olmakla insan memleketine iyi hizmet edemez. İyi bir ailenin kızı için iyi değildir. Ahlakı bozar.
 Allah korusun beni ondan.
 Hayatımı kirlletmeyi istemem.
 Hepsi fenadır.

Erkek Çocuklar

Gürültülü hayat istemem.
 Muvakkat bir yükseliş, sonra düşmek var.
 Memlekete müfit olmak için siyasi hayatı tercih ederim.
 Fena bir şeydir.
 Adi bir meslektir.
 Türkiyede iyi bir şey değildir.
 Kendimi her kese göstermesini istemem.
 Çok serbest şeyleri söyleyemeyeceğim için.
 Herkesin maskarası olmasını istemem.

Sinemalardan ve yıldızlardan korkan küçük çocuklar büyük çocuklardan daha fazladır, iki mislidir denebilir.

İlk mektep erkek talebeleri arasında sinemada ağlayanların adedi % 32 ve orta mektep erkek talebeleri arasında sinemada ağlayanlar % 34 tür. Orta mektep erkek çocukların % 12 si ve kızların % 18 si sinemalarda ağlmaktan hoşlandıklarını söylüyorlar.

Talebeler ekseriya matine sinemasına giderler. Bunun sebebi ise gündüz bilet parasının (talebe matinesinde) az oluşudur. Orta mektep talebesinin % 90 (erkek) ve % 84 (kızlar) ya perşembe akşamı veyahut cuma günü sinemaya giderler.

Bu çocukların bir çoğu evlerinde sinema artistlerinin resimlerini sakladıklarını söylüyorlar. Gerek erkek gerek kızlar bu resimleri albümlerinde ve duvarlarda (ekseriyetle albümlerinde) sakladıklarını ve astıklarını söylüyorlar. Çocukların

ifadelerine göre, bu resimlerin bir çoğu gerçekleştirilmiştir. Orta mektep erkek çocuklarının % 63 ü ve kızların % 77 si sinema yıldızları hakkında yazılan yazıları okuduklarını itiraf ediyorlar.

Filimleri Tercihde Amiller:

Bir filmi diğerine tercih hususunda kati bir fikir gösterilmiyor. Bunu hem kızlarda ve hem de erkek çocuklarda bulmak kabildir,

Gösterilen sebeplerden bazıları şunlardır:

Erkek Çocuklar (Orta ve Lise)

Komedi: gülmek ve eğlenmek için.

Dünya havadisi: Dünyada olan bitenden haberdar olmak için.

Heyecan uyandırdıkları için.

Hayata az çok temas eden filmler.

Ciddi olduğu için ciddi filmleri tercih eder.

Kız Çocuklar (Orta ve Lise)

Komedi: eğlendirir.

Ciddi filmler düşündürür.

Dünya havadisi dünyadan haberdar eder.

Komedi beni eğlendirir.

Dünya havadisi, benim görmek istediklerimi gösterir.

Ciddi olduğum için ciddi filmleri tercih ederim.

Ciddi ve haber veren filmler. Çünkü talebelere daha iyidir.

Türk filmleri ecnebi filmlere tercih ediliyor. Bu tercih meselesi son iki üç sene zarfında başlamıştır. Türk filmleri yapıldığı ve gösterildiği günden itibaren mektep talebeleri arasında Türk filmlerinin tercihi, hiç şüphesizdir ki, Türk filmi olmaları, Türk hayatını göstermiş olmaları ve Türkçe olmalarıdır.....

Bununla beraber yabancı filmlerine rağbet vardır. Ecnebi filmlerinin kuvvetlendirmek için sinemaya gidenler az değildir.

Sinema Yıldızları:

Çocukların hoşlarına giden sinema yıldızlarının isimleri çoktur. İsimleri verilen yıldızların % 52.7 Amerikalıdır; % 16.6 Alman; % 13.8 Fransız; ve % 13.8 Türktür. Tekrar betekrar isimleri geçen sinema yıldızları şunlardır:

Grete Garbo (Amerikan), Lilyan Harvey (Alman), Charley Chaplin (Amerikan), Talât (Türkiye), Rahmi (Türkiye), ve Billie Dove (Amerikan).

Okunan yazılar ve mecmualar :

Orta ve Lise talebelerinden büyük bir ekseriyeti yani erkeklerin % 77 si ve kızların % 86 sı film ve sinema hakkındaki yazıları okurlar. Erkek ve kız çocuklardan % 86 sı memlekette çıkan mecmua, gazete ve sairede sinemaya ait neşredilen yazıları okurlar. Bu neşriyatı yapan mecmua, gazete v. s. isimleri 28 i buluyor. Bunlardan bazıları kapanmıştır. Elde ettiklerimizin isimleri şunlardır :

Neşriyat	Nevi	Nisbet	
		Erkek	Kız
Holivut		% 25	% 30
Sinema Alemi / <i>Gazetesi</i>	(Kapanmış)	—	—
Cinemonde	(Fransızca)	—	—
Artist	(Türkçe, çıkmıyor)	—	—
Akara Haftası		—	3
Sinema Mecmuası		—	—
Akşam		—	—
Cine Mirroir	(Fransızca)	% 34	% 34
Şon Posta		—	—
Vakit		% 18	% 22
Temaza	(Kapanmış)	—	3
Pour Vous	(Fransızca)	4	—
Hakimiyeti Milliye		—	—
Cumhuriyet		4	—
Sesimiz		—	—
Mon Sine	(Fransızca)	—	—
Resimli Ay	(Kapanmış)	—	—

Sevilmeyen Filimler :

Çocukların, bilhassa erkek çocukların sevmedikleri filimler hakkında gösterdikleri sebepler muhtelifdir. Bunların en mühimleri sevgi veya aşk filimlerine ait sebeplerdir. Bu sebep nazarı dikkati celbeden bir meseledir. Hukikaten aşk filimlerini sevmiyorlarmı, yoksa bu nevi filmlerden zahiren hoşlanmadıklarını göstermek mi istiyorlar? Lise çocuklarından 33 erkek % 13.5 aşk filimlerinden hoşlanmadıklarını söylüyorlar. Böyle bir itirafta bulunmuş kızlardan kimse yoktur.

Çocukların hoşlanmadıkları filmlere dair verdikleri diğer sebep ise filimleri anıyamadıklarıdır.

Kız ve erkek çocukların (Filmleri sevmediklerine dair) umumiyetle verdikleri daha başka sebepler şunlardır:

Erkek çocuklar:

Esrarengiz filmler.

Sentimental ve eğlenceli olmayan filmler.

Manasız ve sentimental filmler.

Ciddi olmayan filmler.

Amerikalı filmler; çünkü manasızdır.

Hollivod'ta yapılmış bütün filmler.

Cürme ait filmler.

Hırsızları olan filmler.

Ecnabi filmler.

Evlenmeye ait filmler; çünkü enteresan değildir.

Suç filmleri veyahut fazla sevgi ve aşk filmleri.

Ahlak bozucu filmler.

Cürme veya aşka ait filmler.

Anlaşılmayan ecnabi filmler.

Mükâlemesi çok filmler.

Romanlardan alınmış filmler.

Heyecanı olmayan filmler.

Kız çocuklar:

Gayri ahlâki filmler.

Demir maske; Hırsızın şarkısı; Esrarengiz hane; korkuducudur.

La derniere campagne: Souk kanlılık.

Kaçakçılar: Kardeşini öldürecek kadar Türk fenamıdır?

Sevgilim: fena bir film.

{Titanik: Aştan bahseder. Aşk ahlak ve seciye bozucudur.

Jean de la lune: fena aktörler.

Soif d' amour: Mevzu yok.

Ateşten şarkı: L'Aiglon. Karmakarışık.

Dardanelles: Çanakkale boğazı: mevzu yok.

Bir an için: Aşk hakkında olduğu için.

Madam siyah yıldız isteyor: güzel bir şey değil, sıkıcı.

Marseyey: intizam yoktu.

Şen mülâzım: Eski olduğu için.

{Hint mezarı: çünkü Hindistanı gösterir.

Kırk kalp: Atomik film.

Büyük varyete: anlayamadım.

Ankara Postası: Türk tiplerini fena tasvir eder.

Serseri soytarı: manasız.

Fransız ihtilâl: Eyi bir film değildir.

Demir veya çelikten adam: cürme ait filmleri sevmem.

Sevil dansöz ve Holivut maskesi: Sergüzeşt yok.

Harp: çok fena bir şey olduğu için; tabiatıma uygun değil.

Kovboy filmleri: manasız mevzular.

Beyaz gölgeler; aşkı olduğu için.

Üç şeytan: Ruhumu okşamadı.

Çanakkale; Amcası harpta öldüğü için

Siyahlı kadının kokusu: Hareket yoktu.

Douglas Fairbank: Türkçe değildi, anlayamadım.

The world Gaiety: Teyatro sahnelerinde vazedilmiştir.

Kırmızı fener: Anlayamadığım için.

La Marche Nuptiale: Aktörler yeni idi. Ne komedi ne de operet.

Fahişe: Gayri ahlâki

Yeşil hayalet: Üzücü bir şeydi.

Uçurumun kenarında: Mevzusuz.

Gizli vazife: Manasız.

Amour de deux: Heyecansız.

Şen Mülazım: Sonunu sevmem.

Çılgın mektepliler: Mevzusuz.

Seni sevdim: Aşkı bir film.

Mustafa: Mütemedi bir döğüş ve kan manzarası.

Aşk kralı: Talebe filmleri değildi.

Çıplak aşıklar: Talebe için değil.

Princess a vos ordres: Müessir değildir.

Vesaire...

Çocukları sinemaya sevkeden sebepler:

Çocukları filmleri görmeye sevkeden sebepleri soran suali çocukların pek iyi anlamadıkları anlaşılıyor. Bu suale erkek çocuklardan % 26.6 sinin ve kız çocuklardan % 17.5 sinin cevap vermedikleri görülür.

Bununlabeledir verilen fikirler muhtelifdir ve oldukça orijinaldir. Talebelerin bir çoğunun cevaplarında, ahlâken fena şeyleri görmek-

ten tevakkî ettikleri nazarı dikkati celbeder. Cevapları okuyacaklar üzerinde böyle bir tesir yapmak istedikleri besbellî. Bir filmin ismi, çocukları o filmi görmeye sevkettiği pek enderdir. Bunlardan yalnız bir erkek çocuk filmin isminden dolayı ve dört kız ile dört erkek çocuk ilânları okuyarak sinemaya gittiklerini itiraf ediyorlar. Erkek çocuklardan % 11 ve kız çocuklardan % 17.5 sinemalara gitmelerine sebep olarak iyi sinema yıldızlarını ileriye sürüyorlar. Erkek çocuklarından % 90 sebep olarak cürmü ve yalnız bir kız çocuk ta yine cürmü sinemaya gitmelerine sebep olarak göstermişlerdir. Erkek çocuklardan % 8.6 ve kız çocuklardan % 4 sırf eğlenmek üzere sinemaya gittiklerini söylüyorlar. Erkek çocuklardan % 8 ile kız çocuklardan % 7 si sinemaya heyecan için gittiklerini söylüyorlar. Erkek çocuklardan % 13.0 ve 5 kız çocuğu sinemaya gitmelerine karar verdiren sebep, filmin vastı olduğunu yazıyorlar. Erkek çocuklardan % 6 ve 2 kız zevklerine uygun buldukları filmlere gittiklerini söylüyorlar. Erkek çocuklardan % 5i ve kız çocuklardan % 7si sinema iyi olduğu takdirde sinemaya gittiklerini söylüyorlar. Mevzuu (Film mevzuunu) sebep olarak gösteren kızların sayısı % 19 dur.

Erkek çocuklardan % 6 si ve altı kız, dost ve tanıdıkların tavsiyeleri üzerine sinemaya gittiklerini söylüyorlar. Erkeklerden % 3 trajik bir film geldiği zaman sinemaya gittiklerini itiraf ediyorlar.

Daha başka fakat o kadar mühim olmayan sebepler:

Filmlerdeki aşktan dolayı (5 kız 1 erkek).

Film terbiyevî olduğu için (72 kız).

Filmlerdeki musikiden dolayı (1 erkek 1 kız).

Sanayiî nefiseden (1 erkek).

Canım çok sıkıldığı zaman (1 erkek).

Ebeveynimin tavsiyesi üzerine (1 erkek - 2 kız).

Ahlâkî sebeplerden (1 erkek - 3 kız).

Düşünmek ve görmek lâzım olduğundan (1 kız).

Zekâmız (3 kız).

Hissiyatım (1 erkek - 4 kız).

Tecessüsüm (3 erkek - 2 kız).

Vicdanım (3 erkek).

Filmin faydalı oluşu (2 erkek).

Filmin pek ahlâkî olmayışı (1 kız).

Filmin ciddi oluşu (1 kız).

Enteresan oluşu (1 kız).

VII

Filmin propağanda vasıtaları ve kontrolü

A — Filmin propağanda vasıtaları :

Günlük gazeteler Türkiyede gösterilen filmlerin en kuvvetli propağanda vasıtalarıdır. Günlük gazetelerde, bilhassa İstanbulda çıkan günlük gazetelerde şu nisbette propağanda yapılır :

Sabah gazeteleri

Milliyet	% 4.
Cumhuriyet	% 2.8
Vakit	% 1.8

Akşam gazeteleri

Akşam	% 6.
Son posta	% 5.

Bu gazetelerde sinema filmleri hakkında ekseriyetle şu mevzular vardır :

- 1) Mahalli sinema haberleri ;
- 2) Sinema yıldızlarının tercümei halleri ;
- 3) Sinema yıldızlarının hayatları, evlenmeleri ve boşanmaları ;
- 4) Sinema yıldızlarının resimleri ;
- 5) Filim ilanları ;
- 6) Gösterilen filimlerin hikâyeleri ve hülasaları.

Tamamile sinemaya tahsis edilmiş türkçe olarak Holivut mecmuası vardır.

B — Türkiyeye gelen ve satılan yabancı mecmualar vasıtasile filmin propağandası :

- 1) On iki Fransız mecmuasının Türkiyede tahmin edilen satış sayısı 3.825 tir.
- 2) Beş Alman mecmuasının Türkiyede tahmin edilen satış sayısı 400 dür.
- 3) Beş İngiliz mecmuasının Türkiyede tahmin edilen satış sayısı 341 dir.
- 4) Üç Amerikan mecmuasının Türkiyede tahmin edilen satış sayısı 56 dir.

Bu sinema veya film mecmuaları içinde en açıkları Fransız mecmualarıdır. Bunların isimleri şunlardır :

Pour Vous	Haftalık
Cinema	"
Cinegraph	Aylık
Cinemagazine	"
Cine Miroir	Haftalık
Cinemonde	"
Mon cine	"
Film Complet	Üç haftadadır

C — Filmin ve sinemanın Kontrolü.

24/4/1930 tarihli ve 1593 numaralı Hıfzıssıhha Kanununun 167 nci maddesinde 12 yaşını bitirmemiş çocukların sinemalara, tiyatrolara, barlara ve bunlara benzer yerlere gitmeleri ve götürülmeleri yasaktır. Altı yaşını bitirmiş çocuklar, çocuklara mahsus hazırlanmış filmleri büyüklerin nezareti altında seyredebilirler. Bu kanunun ahkâmının nazariyatta yeri varsa da bir çok şehirlerde tatbik edilmediğini ve edilemediğini görmek kabildir. Sinema biletçilerinin bu yaşta ki çocukların sinemaya girmelerine mumanaatta buldukları halde annelerin ve babaların ısrarı ve hatta münakaşaları ve kavgaları neticesi bilet kontrolörü çarnaçar çocukların sinemaya girmelerine müsaade eder.

Memlekete getirilen filmlerin sansürü hakkında Dahiliye Vekâletinin 1932 senesinde bir talimatnamesi çıkmıştır. Bu talimatnameye göre gerek dahilde yapılan, gerek hariçten getirilen filmler Türkiye Cumhuriyeti dahilinde halka gösterilmezden evvel umumiyetle kontrola tabidirler. Filim kontrolü bir defaya mahsus olmak üzere İstanbulda icra edilir. Filimler mutlak bir sinemada ve perde üzerinde hususî olarak B. E. H. Reislîgile Maarif ve Dahiliye Vekâletleri namına tayin edilen üç azadan mürekkep bir komisyon marifetile muayene ve tetkik edilir. Bu tetkik sırasında Vilâyet Polis Müdürü ve emniyet müfettişi veya tarafından tevkil edilecek bir memur hazır bulunur. Gösterilmesi arzu edilmeyen filmin kısımları varsa, bunlar kesilir ve mütebakisinin gösterilmesine mahzur olmadığına komisyonca kanaat basılı olursa, gösterilmesine müsaade edilir. Yanmış ve perde üzerinde görülmesi güç filmlerin gösterilmesi memnurdur.

Filmleri tetkike memur edilmiş komisyon azaları arasında çıkacak her hangi bir ihtilaf üzerine, filim Ankaraya çelip edilir ve yine aynı makamların memurlarından mürekkep bir heyet huzurunda ikinci defa olarak tetkik edilir ve son karar verilir. (Resmî Ceride 19 Temmuz 1932 ve sayı 2153; Kararname No. 12979).

VIII

Menfi tesirler

A — Sinemanın uykuya tesiri:

Sinemaya giden çocukların gitmeyenlerden farkı nedir? Uykularına ne gibi tesirler yapar? Sağlıklarına hanel getirir mi?

Haftada iki veya üç defa sinemaya giden çocuklar nasıl bir tesir altında kalıyorlar? Secyelerinde ve tavru hareketlerinde görülen tesir nedir?

Bütün bu sùallere yekten cevap vermek lâzım gelse, diye biliriz ki, sinemanın küçük çocuklar üzerindeki tesiri mektebin tesirinden pek az farklıdır. Ve bunun tesiri mektebinkinden daha ani, yani kendisini müdavimleri üzerinde daha çabuk gösterir.

Amerika'da yapılan ruhi tecrübelerde 12-15 yaşında Greta Garbo, Lillian Harvey ve sair yıldızlar gibi giyinmek, yürümek, oturmak, kalkmak, konuşmak isteyen ve yapan yüzlerce kız varmış. Onların sinema perdesi üzerinde gördüklerini arkadaşlarına ve sevdiklerine tatbik ettikleri söyleniyor.

Genç erkekler içinde Roman Navaro, Jilbert, Chaney ve Chevalieye benzemek isteyen çokmuş.

Dokuz yaşında sinemaya gitmiş erkek bir çocuğun gece yatağında mütemadiyen dönmüş olduğu ve yanındaki kızkardeşinden daha az uyuduğu tahakkuk ediyor. Tuhafı, yatağın içindeki bu dönüşler, bir geceye münhasır kalmayıp, dört gece devam etmiş. Ve yatağın bir tarafından öbür tarafına bu dönüş ameliyesi uykunun ilk üç dört saatinde vuku buluyormuş. Bu vakalar Amerikada Ohio Darülfununun Psikoloji araştırma bürosunda tesbit edilmiş. Bir hafta için her gün sinemaya gitmiş ve 58 filmi görmüş 170 çocuk üzerinde Hyprograph (uyku) aleti ile her gece için bir uyku araştırması yapılmış ve şu neticeler tesbit edilmiş:

Erkek çocuklar arasında sinemaya gittikleri zaman, yatakları içinde mütemadiyen dönen, ve uyuyamayan % 26;

Kız çocuklar arasında sinemaya gitme neticesi eyi uyuyamayanların sayısı % 14 ten fazlamış.

Muhtelif çocukların sinemada gördükleri bazı filimlerin uyku-

larında ve hayatlarında yaptıkları tesir şayanı dikkattir. Bunlardan ikisini buraya kayıt ediyoruz :

19 yaşında bir mektep kızı anlatıyor :

15 yaşında iken "Gaybolan Dünya," filmini seyretmiştim. Eve dönünce uyuyamayacağımı tahmin etmişim. Yatakta bir taraftan o bir tarafa döne döne nihayet uyuyabildim. Ve rüya görmeğe başladım. Uykuda ezileceğim, öleceğim korkusuyla tekmelemeye ve savaşa başladım. Bütün gecemi kan ter içinde geçirdim. O bir gün mektepte kendimi bir türlü toparlayıp vazifemi layikiyle göremedim, ve tabiatile yapamadım, demiş.

Diğer bir talebe filmde bir makine adamının canlandığını ve mücidini öldürdüğünü ve o gece büyük korkular içinde eve döndüğünü ve aylarca karanlık odaya yalnız giremediğini, söylemiş.

Bu araştırmalar neticesinden anlıyoruz ki, korkunç bir film çocuğun uykusunu alt üst edebilir. Bunu bir kanun olarak herkes için kabul edemez isek te, küçük çocukların uykularına ve sıhhatlerine halel getirdiği muhakkaktır.

Ruhiyat Doktoru Samuel Renshaw'ya göre sık sık sinemalara giden çocukların uykusunda intizam aranamaz. Bundan başka sıhhatlerine ve büyümelerine de menfi tesiri olur. Yegâne tedbir, çocukları en iyi filmlere götürmek ve bunuda kabil olduğu kadar seyrek yapmaktır.

Küçük çocukların ve ilk mektep çağındaki çocukların çok defalar yetişmiş gençlik ve büyükler için hazırlanan filmleri gördükleri vakidir. Halbuki bu gibi filmler küçük çocukların menfi terbiyesine hizmet eder. Şüphe yokki küçük çocukların üzerinde en fazla tahribat yapan filmler kabalık, sertlik ve şiddet gösteren filmlerdir. Yukarıda gördüğümüz gibi bu vazifeleri ihtiva eden filmler çocukları rahatsız ettikten başka hayatta çekingen ve korkak bile yaptığı vakidir.

Binaenaleyh küçük çocukları harbi, esrari şekaveti gösteren yani sertliği, kabalığı ve şiddeti tensil eden filmleri görmekten menetmeli. Çocukları gece sinemalarına sokmamalı. Sabah ve akşam matinelere devam eden çocukların % 99 zu sinemanın en ucuz mevkilerinde oturmaları, ayrıca tetkike değer bir meseledir. Çünkü perdeye yakın ve önünde oturan çocukların zamanla gözleri bozulabilir. Bu hale göre, bugünkü sinema kuvvelli bir

kontrol altına girmelidirki milli müesseselerin verdiği ve vermek istediği sistemli terbiye ile çarpışmasın.

Dışardan gelen sinema filmlerini daima gören Türk çocukları ve gençliği haricinin mütemedi ve her türlü tesirleri altında kalacağı pek tabiidir.

Türkiyede gösterilen filmlerin % 95 aştan, hırsızlıktan açık saçık hayattan, içki alemlerinden, serbest sevgiden, teyatroya ve sinema hayatından, cinsi tahrik edici danslardan, dinden, zengin ve lüks hayattan ibarettir. Bunun gerisi yani % 5 terbiyevi, zirai ve iktisadi hayata aittir.

Sinema sahiplerine göre Ankara ve İstanbulda kış mevsiminde sinemaya giden % 50 sini erkekler; % 30 unu kadınlar ve % 20 sini ise kız ve erkek çocuklar teşkil eder.

1932 senesinde Türkiyede filmler

1932 senesinde Türkiyeye gelen 165 sessiz ve sesli filmler şu lisanslarda gösterilmiştir.

Fransızca	71
İngilizce	41
Almanca	30
Türkçe	2
İspanyolca	2
Lehçe	2
İtalyanca	1
Rusca	1
Saire	11
Hepsi	165

Sinemaya giden büyük ve küçükler üzerinde şöyle bir tasnif yapabiliriz:

(Bu tasnif çocuklardan fazla büyüklere şamildir).

1 — Her filmi görenler. Bunlar için sinema bir eğlence veya vakit geçirmeden fazla hastalık halini almıştır. Bu müdavimlerin % 98 ni gençlik teşkil eder.

2 — Her hafta sonu filimlerine gidenler. Bunlar yeni bir şey görmek, eğlenmek için sinemalara giderler.

3 — Üçüncü bir sınıf halkta yalnız iyi ve medih edilen filmleri görmek için sinemaya gider.

4 — Dördüncü bir sınıf halk las filmdeñ tazla sinemada bulunan halki seyr etmek için gider.

5 — Beşinci bir sınıf halk ise sevişmek için sinemay gider. Bunlar sinemanın en gerilerini, localarını ve karanlık yerlerini tercih ederler.

Bunların içinde en tehlikelileri birinci ile son iki sınıfa mensup kimselerdir. Birinci sınıf hayatı ve her şeyi sinemada gösterildiği gibi zan eder. Ve onu hayatta böylece tatbika kalkışır. Bu gibilerin sonu tehlikelidir ve ekseriyetle felakete neticelenir. Son iki sınıf halkı ahlakça düşktür. Bunlar cinsi zevklerini tatmin etmek için bu gibi yerleri randevu ittihaz ederler veyahut ta şikârlarını burada avlamaya gelirler.

Sinemalara giden gençlerle ebeveynleri arasında çıkan gürültülerin mahiyeti şu sebeplerde aranabilir :

- 1 — Sinemalara girmek için paranın istenmesi ;
- 2 — Sinemaların randevu yerleri olarak kullanılması ;
- 3 — Bazı genç kadınların ve erkeklerin sinemaya tek olarak girüp çift çıkmaları ;
- 4 — Sinemaya devamın ve sinema yıldızlarına ait fotoğrafların ebeveynden saklanması ;
- 5 — Sinemalarda gösterilen filmlerle alâkadar havaların gramfon plaklarında bulunduğu için gençler tarafından satın alınmak istenmesi ;
- 6 — Konservativ ailelerin çocuklarının sinemalara gitmelerine asla müsaade etmemeleri.

IX

Müsbet Tesirler

Sinemanın menfi tesirlerini kısaca yazdık. Şimdi de müsbet tarafları düşünelim. Bunu layikile yapabilmek için sinemanın menfi tesirinden kurtulmanın yollarını aramak ve bulmak lâzımdır. Büyük harpten çok evvel ülkemize giren Fransız, İtalyan ve İskandinavya filmlerine, harpte ve harpten sonra Alman ve Amerikan filmleri karıştı. Gerek Fransız, İtalyan gerekse Alman, Amerikan ve sair açık saçık ve propağanda mahiyetindeki filmlerin halkın üzerinde yaptığı fena tesirler ve bıraktığı nahos izler sayısızdır. Bunların bir kısmını anketimizin muhsülü olarak sualler ve neticeler faslında göstermeğe çalıştık.

Sinema filmlerinin % 95 ticaret maksadile ve sırf halkı eğlendirmek ve vakit geçirtmek için hazırlandıklarına şüphe yoktur. Bir filmin halk üzerinde muvaffak olabilmesi için terbiyevî ve propağanda filmi olmaktan ziyade halkı lâalettayin bir hedefe sürükleyecek hassaları kendisinde bulundurması şarttır.

Eyl ve müsbet filmler çocukların ve halkın malumatını çoğaltır. Onlara, dünyanın ırklarını, insanlarını, hayvanlarını ve yaşayışlarını ve bilgi tecrübelerini öğretir ve ziyadeleştirir. Olmuş büyük ve tarihi vakaları canlandırır. Çocukluk hatıralarına istinaden diyebilirimki iyi bir film insanı alâkadar ve ona dair tarihi kitapları okumaya sevk eder.

Gazinin halkla teması, kuvvetini halktan alması, halkı sevk etmesi, halkın heyecanını, Gazinin düşmanla savaşı, ve onu ülkeden çıkarması, harp meydanlarında muvaffakiyetleri, Meclisteki geri ve karanlık zihniyetli şahıslarla mücadelesi, muvaffakiyeti, Türk Cumhuriyetini kurması ve daha sonraki içtimaî, siyasi ve İktisadi inkılapları gösterecek filmler, bilhassa bu mevzular üzerinde yazılmış, çok kitaplara ve yazılara karşı pek büyük bir merak uyandıracığı ve onları seve seve okutacağı tabii görülmelidir,

Küçük projektörlerle köy halkına filmle gösterilecek yukarıda bahsettiğimiz muvaffakiyetlerin ve vakaların köylü üzerinde yapacağı tesir hayale sığmayacak kadar büyüktür. Gayet ucuza mal olan bu projektörler hemen her köy mualliminde bulunması zarur-

ridir. Köy mualliminin veya halkevlerinin köylerde kullanacakları bu projektörlerin omuzlarda taşınacak kadar hafif ve istimali kolay olmasına dikkat etmek lazımdır. Elektriğe lüzum görmeden işleyebilmelidir. Hiç olmazsa, bu ucuz projektörlerle halka büyük ve milli davalarımızı gösterebilmeliyiz.

Müşbet bir tarzda mektep sınıflarında coğrafya, hayvanlar, neballar, kimya, ziraat, haşerat vesaire hakkında gösterilmiş bir filmi talebeye okutulmak ve öğretilmek istenilen mevzua can verir. Filmi dersin yerini alamaz ve almamalıdır; film muallimin verdiği dersi itmam etmelidir.

Film talebenin mevzu itibarile yapmak istediği veya yapmak mecburiyetinde olduğu tetkikatın yerini almaz. Ancak, talebenin bazı noktaları anlamasına yardımcı dokunabilir.

Laboratovarlarda yapılan bilgi tecrübelerini çocukların daha kolayca anlamaları için filmin büyük hizmeti olur. Bilgi sahalarında bilhassa bizim işimize yarayacak ziraat, makine, kimya ve tabiiyat sahalarında Amerikanın, Fransanın ve Rusyanın bilgi adamları ve müesseseleri tarafından hazırlanmış filimleri getirmek ve halka göstermek iktisadi bir hareket olur.

Filimleri hangi talebelere göstermeli

Psikologların ve terbiyecilerin iddialarına göre terbiyevi filmler en kuvvetli tesirlerini ilk mektep çocukları üzerinde yaparlar. Çünkü küçük bir çocuğun gözü dimağından daha kuvvetlidir. Görümlerini ve yaptıklarını, işittiklerinden daha iyi anlar ve hifzederler. Çocuk yaşlandıkça öğredilen şeylerde akıl ve mantık kullanmaya başlar.

Yukarıda ileriye sürülen fikri bir daha tekrar edelim: Sinema ve projektörler muallim ve kitap yerini tutmaz. Her ikisinin de yeri ayrıdır. Bunlar, her şeyden evvel, muallim ve kitabı takviye eden vasıtalarıdır.

Bugün cemiyeti ulâkadar eden müteaddit mevzuların arasında milletlerin ve devletlerin çok ehemmiyet verdiği muhtelif sanayi ve ticaret branşlarını tafsilatile mektep çocuklarına göstermek zaruridir. Meselâ Adana'da pamuğun nasıl yetiştirildiğini, hazırlandığını, satıldığını, memlekette nelere kullanıldığını, harice nasıl sevkedildiğini; sonra Zonguldakta kömürün nasıl çıkarıldığını, amelenin hayatı ve amele arasında çıkan mebusu; köy hayatı ve köydeki ziraat ve köy mebuslarını; meksuf ve gayri meksuf madenlerimizi; dünyada büyük madenler sırasına geçen bakır madenimizi; tiftiğimizi; demiryollarımızı; büyük ormanlarımızı; İzmirin

üzüm ve incirini; Bursanın ipek işini ve sairiyi sinema ile taleberimize ve halkımıza göstermek ihtiyacındayız.

Bazı köylerimizi kasup kavuran ısıtma, frengi ve trahomanın mazarratını, onlardan korunmayı ve tedavilerini gösterir usulleri filimlerle köylülere ve köy mektepleri talebesine göstermek memleketin hayati meselesi arasındadır.

Filimleri göstermenin ve muhteviyatı okutmanın usulleri

1 — Terbiyenin gayesi fertlerdeki muhtelif kabiliyet ve istidatların uyandırılması ve inkişafı ve bunların müsbet gayelerle muhtelif ve müteaddit hedeflere doğru sevki olduğuna göre, terbiyenin bilhassa malumatın verilmesi hususunda bu gün büyük roller oynayan sinema ve projektörden istifade edilmesi elzemdir.

2 — Her hangi bir mevzua dair gösterilen filim hakkında talebenin hazırlanmış bulunması ve filmde dikkat edilecek noktaların kendisine muallimi tarafından söylenmesi ve bildirilmesi faydalıdır.

3 — Muallim, işletmesi gayet kolay projektörler hakkında malumat edinmeli ve projektörle gösterilecek her hangi bir mevzua dair hazırlıklı bulunmalıdır.

4 — Projektörün yardımıla gösterilecek bazı derslerin büyük alâka uyandıracağı pek tabiidir.

5 — Her defaatında gösterilecek filmin talebenin bazan edileceğinden fazla olmamalıdır.

6 — Karışık intibaa mani olmak için filimle gösterilecek derslerin muntazam ve sistematik olmalarına gayret edilmelidir.

7 — Ders mümkün mertebe dramatize edilmeli, yani talebenin önünde canlandırılmalıdır.

8 — Dersin münakaşalı olmasına gayret etmeli. Çünkü münakaşalı dersin hatırlanması daha kolaydır.

Daha başka noktalar :

Mektepte ve terbiyevi sahalarda kullanılacak filmlerin iyi ve yerinde olmalarına dikkat etmek lâzımdır. Filimleri talebelere fena bir tarzda göstermektense, hiç göstermemek daha hayırlıdır. Zaman geçsin diye mektep talebelerine film gösterilmez. Uyandırılacak alâkadan istifade etmesini bilmedikten sonra filimleri kullanmak hem zahmete değmez ve hem de bahalıya mal olur. Talebeye veya halka gösterilecek filmlerin mektepte okudulan mevzular ve halkın yakından alâkadar olduğu işlerle sıkıca münasebeti olmalıdır. Film, muallimin vaktini ve zamanını tasarruf etmek için talebeye gösterilmez. Çünkü talebeye veya halka gösterilecek her hangi bir filmin mevzuu üzerinde muallimin veya Halkevleri konferansçılarına hazırlıklı olmaları şarttır.

Başka Memleketlerde Sinemalar

Başka memleketlerde sinemanın halkı ve mektep talebesini uyandırmak ve terbiye etmek hususunda oynadığı roller şayanı dikkattir. Sinemanın rolü oldukça büyük sayılan Fransa, İspanya ve Rusya gibi bazı memleketlere bir göz gezdirelim:

A - Fransa:

Fransada terbiyevi filmlerle uğraşan ve onları mekteplere, mallimlere ve konfransçılara ödünç veren bir çok müesseseler vardır. Bu müesseselerin en büyüğü ve mühimmi Paristeki (Musée Pédagogique de l'Etat) Hükümet Pedagoji müzesidir. Bu müze gerek mekteplerdeki talebe gerekse halka gösterilmek üzere toplayabildiği müteaddit ve muhtelif filmlerden ve tevzi hususunda gösterdiği meharet ve kolaylıktan dolayı ehemmiyeti halzdir. Bu müessesenin 1926 - 1927 senelerinde mektepler, profesörler ve konfransçılar vasıtasile talebe ve halka gösterilen filmlerin sayısı 28,915 dir.

Fransa Maarifi, muhtelif ticari müesseselerden para mukabilinde ve tetkik ettikten sonra, satın aldığı tedrise ait filmleri usil gayelerde kullanmak üzere bu müzeye tevdi eder. Müzede bulunan filmlerden bazıları şunlardır: Ziraata ait 37 tane; teşrihe ait 20 tane; arkebloji, sanat ve tarihe ait 31 tane; çocuk bakımına ait 47 tane; fizik ve kimyaya ait 30 tane; tayyareciliğe ait 13 tane; Nebatlar bilgisine ait 22 tane; Fransız coğrafyasına ait 131 tane; sıhata ait 36 tane; çocuk sıhhatına ait 14 tane; sanayie ait 26 tane; hayvanlara ait 108 tane; gemiciliğe ait 14 tane ve saire.

Dikkat edilirse en büyü rakkamlar Fransız coğrafyası, hayvanlar ve çocuk bahislerine aittir. Fransız coğrafyasını gösteren filmlerin sayısı 131; hayvanların yaşayışını gösteren filmlerin sayısı 108 ve çocuk sıhhatına, bakımına ve terbiyesine ait filmlerin sayısı 150 dir.

Bu saydığımız filmlerden başka bu müzede Avrupa, Asya, Afrika, Amerika ve Avusturalya kıt'alarını ve Fransız müstemlekelelerini gösteren 220 adet daha film vardır.

Müzede büyük ve küçük 5000 den fazla film varmış. Ve bun-

lardan da her birisinin nüshalarının adedi ikiden ona kadar çıkıyormuş.

Bu filmler bir elden obir ele geçerken arada kaybolan zaman fazla görülerek merkezi müze memleketin 35 - 50 kadar şehir ve kışabalarında şubeler açmış ve bunun neticesi olarak tevziat daha kısa bir zamanda ve daha çabuk yapılmış.

Fransanın teknik sahasında hazırlanmış birçok filmleri vardır. Bu filmlerin ayrıca bir şubesi vardır. 1928 senesinde bu şubede mevcut muhtelif teknik mevzulara dair 75 uzun ve kısa film vardır.

Fransanın maarifle alakadar müesseselerinden başka Paris belediyesi Fransanın ziraat, içtimai yardım ve iktisadi vekâletlerle müdafaası ve bahriyesi bile filmlerden istifade etmesini bilirler. Fransanın ziraat vekâleti 21 sene evvel filme ehemmiyet vermiye ve filmi mekteplerinde tatbik etmeye çalışmış ve 1929 senesinde ziraatın muhtelif safahatını gösteren 425 film sahibi olmuş.

İçtimai Yardım Nezaretinin ve Rockefeller müessesesinin kurduğu sıhhat müessesesi ile vereme karşı millî koruma cemiyetinin hazırladıkları 50 propaganda filmi vardır. Bunların 300 nüshasının mevcut olduğu kaydediliyor. Çocuğun ve annenin sıhhatini gösteren film 6,200 metro uzunluğunda imiş. İçtimai Yardım Nezaretinin en büyük filmi vereme ait olanı imiş.

Müdafaaının askerliğin muhtelif safhalarını gösteren 124 filmi varmış. Askerî tarihi gösteren film 31,380 metro uzunluğunda imiş. Bahriyenin 120-130 filmi varmış.

Hariciyenin, Fransanın haricinde çalışan ve bulunan Fransızlara gösterilmek üzere ayrıca bir film teşkilatı vardır. Bu işi görebilecek Fransanın taribini, terbiyesini ve sairesini gösteren yüzlerce filmi mevcut olduğu muhakkaktır.

Fransanın millî turizm bürosu da Fransanın hariçte iyice tanınması ve Fransaya seyyah celbi için hazırlanmış bir çok filimleri vardır.

(Ana Olacaklara) isimindeki film Fransada M. Jean Benoit-Levy ile Dr. Devralgne tarafından hazırlanmıştır. Bu filmin hazırlanışı teknik ilbârele o kadar eyl ve şöhreti o kadar büyüktürki, memleketimizin çok ihtiyacı olduğu böyle bir filmin nüshalarını getirmesini hükümetimizden bekleriz.

B — İspanya :

İspanyanın bazı yerlerinde köylülere ziraat hakkında bir sene

İçinde verilemeyen malumat sinema ile altı ayda verildiği iddia ediliyor. Seyyar sinemalar vasıtasile sarı hastalıklara dair gösterilen filmlerin köylüler üzerinde yaptığı tesiri başka vasıtalarla yapmanın kabil olmayacağı söyleniyor.

Ziraat ve Sıhhiye vekâletlerinin teşebbüsile İspanyada başlayan bu sinema faaliyeti şimdi müteaddit müesseseler ve bilhassa mektepler tarafından tatbik edilmeye başlanmış. Şimdiye kadar gösterilen bütün filimler mektep binalarında muvaffakiyetle gösterilmiş ve müsbet noticolar elde edilmiştir. İspanya sinemanın körlükten başka, herkeşin görebileceği ve anlayabileceği her türlü insanlarda tesirini gösterebileceği mevcut terbiye vasıtalarının en kuvvetlisi olduğuna kanaat getirmiştir.

C — Soviyet Rusya :

Soviyet Rusya'da son on iki sene zarfında sinemanın oynadığı rol tetkike değer. Soviyet Ruslar her şeyde yaptıkları gibi sinemayı da «*san'at san'at içindir*» küllü nazariyesinden kurtararak

“San'at halk içindir, İnsanlara hizmet içindir, Milletleri muayyen hedeflere doğru yürütmek içindir, nazariyesini kabul ettirdiler.

Kanlı ihtilâlden evvel Rusya'daki mevcut sinemalarda kısmen Rusyadan fakat bilhassa hariçten gelen filmler gösterilir ve bunlar mahdut zümrelerin istifadesine daha doğrusu eğlencesine yarardı.

İhtilâlden sonra ve ihtilâli müteakip bir kaç sene için Rusya'da sinemaya daha ziyade ehemmiyet verildi isede, hazırlanan filmler direktİksiz ve kontrolsuzdu. Mevzular istenen ve beklenen tesiri yapamıyordu. Sinema sistematize edilmemişti.

Mevcut içtimai edebiyat başka bir alemin ve hayatın ruhunu taşıyordu. Mevcut artistik aktörlar realist sinema aktörlüğü yapacak kıratıda değillerdi. Binaenaleyh, o zaman Rusya'da çevirilen filmler istenen gayeyi vermemekle beraber, mevcut aktörler de rollerine hayat katamıyorlardı; mevzulara can veremiyorlardı.

Dahili ihtilâl bittikten sonra, örs ile sapan kılıç ve tüfengın yerini aldıktan sonra, hayatın ve kültürün mühim ve acil meseleleri düşünülmeğe başlandı ve artistlerle, aktörler ve muharrirler hayatı olduğu gibi görmeğe başladılar. İçinde buldukları vaziyetin ve vazifelerinin ehemmiyetini idrak ederek faaliyete koyuldular. Bu idrak dakikasından sonra bir iki sene için sinemanın ehemmiyetine dair konferanslar verildi, tecrübeler yapıldı. Konferansların

ve tecrübelerin muvaffakiyeti üzerine Rusya kültür sahasındaki idealini kısmen sinemaları ve artistleri ile tahakkuk ettirmeğe çalıştı.

Yeni Rusya yeni filmlerindeki mevzuları sırf kendileri için yaşayan zümre insanlardan kurtararak işi içtimai dramlara döktü. Ferdin mensup olduğu cemiyete mesuliyetini ve vazifesini, topluluğu ve kolektivismi gösteren mevzular yarattı. Filmi seyredenler üzerinde arzu edilen tesirin görülmesi için sinema ve film tekniğine, aktörün kabiliyetine, malûmatına, maharetine ve hareketlerinin dinemâ perdefat üzerinde bırakacağı izleri bilmelele ehemmiyet verildi :

Filmde güdülen gaye filmin kendisi değil ; aktörün temsil ettiği hayatın lâyikile anlaşılması idi. Bunu başka türlü ifade edelim : Ehemmiyet verilen nokta ne film ve ne de aktörün şahsiyeti ve mahareti idi ; temsil edilen ve gösterilmek istenilen hayatın psikolojisini seyircilere aşılatabilmektir.

Rusyada sinema filmlerinden istenilen gayeyi elde etmekte güçlük çektiler. Kendi tecrübeleri yetmeyince memleketin dışında misaller aradılar. Bu misalleri Amerikan sergüzeşt filmlerinde ve Rusyanın bazı tiyatrolarında buldular. Realizmi Amerikanın bazı filmlerinde bulan Ruslar, Leo Kuleshoff sinema mektebini tesis ettiler. Bu mektep Soviyet Rusyanın ilk ihtilal sinema mektebi olmuştur. Dsigo Vertoff tiyatro biçiminde hazırlanmış filmlerin muarızı idi. Onun artistik filimler hakkındaki kuvvetli tenkitleri ve siyasi hayatın filmlerde gösterilmesi hususundaki ısrarı Rus sinemasının hakikate ve realizme daha fazla yaklaşmasına sebep oldu. 1922 senesinde ortaya çıkan A. Gan'nin yapıcı grubu da saygıya değer. Bu grubun sinemada takip ettiği gaye hayalî olduğu gibi filimde göstermektir.

Rus sinemacılığına ve inkişafına yardım etmişlerden daha başk isimler şunlardır :

Sergius Eisentein ; Vsevolot Pudovkin ; A. Dovgenko ; A. Room.

Görki'nin annesini ve Petersburgun son günlerini büyük bir maharet ve realite ile filme çekebilen Vsevolod Pudovkin çok şöhret kazanmış bir Rustur.

Rusyadaki âdelleri filme çekebilen sinema direktörlerinden bazıları da Petroff ; S. Scetrov ve Rotoff'tur. Muhtelif Rus adetleri sinemaya çekilirken daima halk ve seyirciler düşünülmiştir.

XI

Son Söz

Sinema sanatı son zamanlarda dev adımlarla inkişaf ve ilerlemesi neticesi, cemiyetler içinde büyük değişiklikler yapmaya muvaffak olmuştur. Sinemanın tesirini, dünyanın her tarafında olduğu gibi, bizde de günden güne görmek ve hattâ ölçmek kabildir. Hiç şüphesiz ki gençlik ve hattâ vasatı yaşta kişiler adap ve muşerete ait birçok şeyleri sinema perdeleri üzerinden öğreniyorlar. Bu gençlerin bir çoğu da öğrendiklerini hayatta tatbik etmeye çalışıyorlar. Bu noktaların bazıları mektep talebelerinden suallerimize aldığımız cevapların hülâsasında bulunur. Meşelâ Greta Garbonun tuvaletini, yürüyüşünü, bakışını, giyinişini, şusunu busunu taklit etmeye yeltenen kızlar; Adolf Menjü, Douglas Fairbanks, Roman Navaro ve sairenin bıyığını, saçlarını, tavurlarını, geyinmelerini benimseyen ve taklit eden delikanlılar ne kadar çoktur!

Sinema perdeleri üzerinde gördükleri şun'î hayatı yaşamak isteyen ne kadar gençlerimiz vardır. Demek ki sinema kuvvetli bir propağanda organıdır. Demek ki sinemanın hergün dolup boşalmasında çok kuvvetli bir psikoloji vardır.

Dünyanın her tarafından, Amerikadan, İngiltereden, Fransadan Rusyadan ve Almanyadan gelen ve her türlü propağanda için hazırlanan filmlerin gençliğe ve halka gösterilmesi düşündürücüdür. Millî filmler çoğalmaya kadar, hariçten gelecek filmlerin memleketimizde sıkı bir kontrol altına alınması behemehal lâzımdır.

Filmleri kontrol edecek heyetin arasında en mühim mevkii terbiye, içtimaiyat ve psikolojiden anlar birisine vermek düşer. Gösterilen film üzerinde söylenecek son söz terbiyecinin olmalıdır. Çünkü filimlerin talebe ve halk üzerinde yaptıkları müşbet ve menfî tesirleri en iyi anlayabilecek terbiyevi ruhiyat ile meşğul olanlardır.

Terbiyevi filimlerin yapıldığı bir yerde ve zamanda terbiyecinin bu faaliyetin haricinde bırakılması doğru değildir.

Sinemanın kitle terbiyesinde çok mühim rolü vardır. Mektepte derslerin daha iyi, daha kolay ve daha çabuk anlaşılmasında çok büyük yardımcı olacaktır. Talebe dersini öğrenmek için bir saat

sarf ederken, bu sefer aynı dersi yarım saat içinde öğrenebilecektir. Derslerin ve konferansların filimlerle tedrisi ve söylenmesi hususları nazarı itibara alındıkça, film pedagojisi diye yeni bir bilgi meydana çıkacaktır ve bu sayede pedagoji ve konferansçılık prensipleri zenginleşecek ve kuvvetlenecektir. Terbiyevi filmler çoğalacak ve ucuzlayacaktır.

Mektebin talim ve terbiyesini ve konferansların söyleniş ve verilmiş tarzlarını kuvvetlendirecek her hangi amil, talebenin okuduğunu ve konferansı dinleyeyenin mevzuu daha iyi kavramasına, anlamasına ve hazm etmesine sebep olacaktır. Gördüğünü, okuduğunu ve işittiğini iyi anlatan talebe ve konferansı dinleyen kimse, cemiyete ve millete daha iyi bir uzuv olarak yetişir. İyi uzuvlar ve yurttaşlarla sağlam ve kuvvetli kitleler ve milletleri vücuda gelir.

Binaenaleyh, hayati gördükleri ve istedikleri gibi göstermeye çalışan muhtelif milletlerin sinema filmlerinin tesirine karşı yapılacak şey, filmleri sıkı bir kontrolden geçirmektir. Gençliği koruyacak, onu bin bir menfi propağandanın tesirinden kurtaracak çareler aramak lâzımdır.

Sinemanın beynelmilelcilik cereyanı iyi olmakla beraber karekter ve milli terbiye noktaî nazardan fenadır. Çünkü bu hal, zamanla, çok fena vaziyetler doğurabilir.

Bazı milletler ve hükümetlerde olduğu gibi Türkiyede de Türk genci için Amerikan, İngiliz, Alman, Fransız ve Rus kültüründen ve hayatından evel Türk kültürü ve hayatı en ileri gelmeli ve en yüksek bir yer tutmalıdır. Fakat bu iş kendiliğinden olmaz ve olamaz. Bu işi yapacak kuvvet devlettir, halkın kendisidir. Halk kendi milli menfaatını gözetmek mecburiyetindedir, onu büyük bir kiskançlıkla ve her türlü fedakârlıkla muhafaza ve mudafaa etmelidir.

Temiz, sağlam ve düşünceli bir cemiyetin kurulması muayyen milli terbiye akidelerini yaratmak, onları çocuklara ve halka aşılama ve böylece büyük milli kültürü harici tesirlerden korumakla kabildir.

Halkı her günkü sinema tesirlerinden kurtarmak cemiyetin en büyük gayelerinden biri olmalıdır. Cemiyet ve devlet haricinde sinema tesirlerine karşı koyacak kuvvetli ve sinemanın son tekniğine göre hazırlanmış milli filmler yaratmalıdır. Bu suretle bu günkü milli akidelerimizi halk kitlelerine aşılama yollarından, belki de en kuvvetlisini ve en dokunurunu eide etmiş oluruz.

Yanlış doğru

<i>Yanlış</i>	<i>Doğru</i>	<i>yaprak</i>
yoguran	yoğuran	5
seneinde	senesinde	7
memleketimizde de	memleketimizde	6
Eduvard	Edvard	7
İngilizdin	İngilizden	7
esnasıdda	esnasında	9
mevzuunun	mevzuu	9
sinemalarda	sinemada	16
tarif	tahrif	18
filmlerine	filmler	34
sebep	sebepler	35
erkek bir	bir erkek	41
vazifeleri	vasılları	42
sinemay	Sinemaya	44
düşktür	düşüktür	44
mevzu	mevzuu	46

Sevilen Filib

Satır

1
11
29
14
15
2
20
21

23
9
17
28
3
9
11İlk M. Erkek çocukları:
Suallere iştirak eden 143 Kız
(27 si cevap verememiştir.)

12.6

12

İlk M. kız çocukları:
(İştirak eden 322)

24.5

5.5

Orta M. K. ve E. çocukları:
(İştirak eden 244 [21 si ce-
vap vermemiştir])

18

17

Orta M. K. ve E. çocukları:
(İştirak eden 211)

51

27

K. Bow
AmerikanCoogan
Amerikan

Cl

İlk M. E. çocukları:
(iştirak eden 143)

0

0

İlk M. K. çocukları :
(iştirak eden 322)

7

5

Orta M. ve Lise E. çocukları:
(İştirak eden 244)

9

0

Orta M. ve Lise K. çocukları :
(İştirak eden 211)

12

0

Feriha
TürkFrisch
Almanİlk M. E. çocukları:
(İştirak eden 143)

0

0

İlk M. K. çocukları:
(İştirak eden 322)

0

0

Orta M. E. çocukları:
(İştirak eden 143)

4

11.5

Orta M. K. çocukları:
(İştirak eden 211)

5

22

Farrell
Amerikanİlk M. E. çocukları:
(İştirak eden 143)

0

İlk M. K. çocukları:
(İştirak eden 322)

0

Orta M. E. çocukları:
(İştirak eden 244)

0

Orta M. K. çocukları:
(İştirak eden 211)

4

F 1 5,00 TL

Yıldızların % Nisbeti

Yıldızın Adı	Chaplin Amerikan	Talât Türk	Rahmi Türk	B. Dove Amerikan	Maynard Amerikan	Fairbanks Amerikan
	17	17	8	10	13	19
	17	4	4	36	0	0
	16	14	13	28	0	32
	3	2	3	35.5	0	0
Yıldızın Adı	Daniel Amerikan	G.Macdonald İngiliz	Page Amerikan	Patachon Fransız	Coozgen Amerikan	Dietrich Alman
	0	0	0	0	0	0
	4	3	5.5	5	0	0
	5	0	4	0	5	5
	5	8	6	0	0	13.7
Yıldızın Adı	Janings Alman	H. Llyod Amerikan	Milton Fransız	Moujikin Rus	Naney Carrol Amerikan	Damita Fransız
	0	0	0	0	0	0
	0	0	0	0	5	0
	4	4	5	6	0	0
	9	0	0	0	6	3
Yıldızın Adı	Gaynor Amerikan	Brigite Helm Alman	Anden Alman	Petrovic Rus	Rozess? Amerikan	Shearer Amerikan
	0	0	0	0	0	0
	0	0	0	0	0	0
	0	0	0	0	0	0
	4	9	5	5	3	3